

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування**

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:**

**Завідувачка кафедри,
д.е.н., проф.**

_____ **Світлана ХАЛАТУР**
« ____ » _____ **2024 р.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему: Формування стратегії фінансової стійкості підприємств в
умовах макроекономічних ризиків

Освітньо-професійна програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування
та фондовий ринок»
Ступінь вищої освіти: Магістр

Здобувач

Іван СВІТЛИК

**Науковий керівник,
к.е.н., професор**

Юлія МАСЮК

Дніпро – 2024

ДНПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Обліку і фінансів

Кафедра: Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Освітньо-професійна програма: «Фінанси, банківська справа та страхування»

Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Ступінь вищої освіти: Магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____
« _____ » _____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ на підготовку кваліфікаційної роботи

Світлика Івана Михайловича

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Формування стратегії фінансової стійкості підприємств в умовах макроекономічних ризиків

Науковий керівник: Масюк Юлія Володимирівна, к.е.н., професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від «11» жовтня 2024 р. № 3406.

2. Термін подання здобувачем роботи: «06» грудня 2024 року.

3. Вихідні дані до роботи: інформація Державної служби статистики України про макроекономічні показники, закони України та інші нормативні документи, що стосуються фінансового регулювання роботи підприємств, річна звітність СФГ «Іванково» за 2019-2023 роки, наукові публікації та матеріали інтернет-видань тощо.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Вступ. 2. Теоретико-методичні підходи до формування стратегії фінансової стійкості підприємств. 3. Оцінка фінансової стійкості СФГ «Іванково». 4. Напрями вдосконалення стратегії фінансової стійкості підприємства з урахуванням макроекономічних ризиків. 5. Висновки і пропозиції.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

1. Макроекономічні ризики, що впливають на фінансову стійкість. 2. Вплив інфляції на фінансову стійкість підприємства. 3. Методи оцінки фінансової стійкості підприємств. 4. Структурна динаміка площ посівів СФГ «Іванково» за видами агрокультур. 5. Зміни у темпах росту валового збору продукції СФГ «Іванково». 6. Динаміка доходу, витрат і прибутку СФГ «Іванково», тис. грн. 7. Зміна показників фінансової стійкості СФГ «Іванково». 8. Алгоритм методики формування фінансової стратегії підприємства. 9. Вихідна інформація для прийняття управлінських рішень щодо забезпечення фінансової стійкості підприємств. 10. Ситуації, що впливають на фінансову стійкість підприємств у ході виконання бізнес-процесів. 11. Зміна рівня фінансової стійкості СФГ «Іванково» за 2019-2023 роки.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання «20» травня 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретико-методичні підходи до формування стратегії фінансової стійкості підприємств	12.07.2024	виконано
2	Оцінка фінансової стійкості СФГ «Іванково»	16.09.2024	виконано
3	Напрями вдосконалення стратегії фінансової стійкості підприємства з урахуванням макроекономічних ризиків	04.11.2024	виконано
4	Висновки і пропозиції	25.11.2024	виконано
5	Оформлення роботи	06.12.2024	виконано

Здобувач _____
(підпис)

Іван СВІТЛИК

Керівник роботи _____
(підпис)

Юлія МАСЮК

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	8
1.1. Сутність фінансової стійкості підприємств і визначення впливу на неї макроекономічних ризиків	8
1.2. Характеристика методів оцінки фінансової стійкості підприємств	20
1.3. Механізм формування стратегії фінансової стійкості підприємств	31
Висновки до розділу 1	48
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СФГ «ІВАНКОВО»	50
2.1. Організаційно-економічна характеристика СФГ «Іванково»	50
2.2. Аналіз фінансової стійкості та перспективної платоспроможності фермерського господарства	58
2.3. Дослідження фінансової стійкості СФГ «Іванково» за допомогою моделей встановлення ймовірності банкрутства	65
Висновки до розділу 2	70
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЇ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА З УРАХУВАННЯМ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ	72
3.1. Алгоритм розробки стратегії фінансової стійкості підприємства	72
3.2. Управління фінансовою стійкістю підприємств на основі діджиталізації бізнес-процесів	80
3.3. Прогнозування запасу фінансової стійкості підприємства	91
Висновки до розділу 3	96
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	98
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	102

РЕФЕРАТ

Тема: «Формування стратегії фінансової стійкості підприємств в умовах макроекономічних ризиків»

Кваліфікаційна робота містить: 108 с., 11 рис., 19 табл., 64 літературних джерела.

Об'єкт дослідження – процеси забезпечення фінансової стійкості підприємств.

Предмет дослідження – інструменти, методи і стратегії підвищення фінансової стійкості підприємств.

Метою роботи є виявлення і систематизація основних підходів до формування стратегії фінансової стійкості підприємств, а також розробка практичних рекомендацій для підвищення сталості бізнесу в умовах макроекономічних ризиків.

Методи дослідження – статистичний і порівняльний аналіз, графічний, групування, узагальнення результатів дослідження, дискримінантний аналіз, метод трендових розрахунків прогнозу.

В ході виконання кваліфікаційної роботи обґрунтовано алгоритм розробки стратегії фінансової стійкості та визначено підходи до управління нею на основі діджиталізації бізнес-процесів підприємства.

Результати рекомендовані до впровадження СФГ «Іванково» у селі Теплівка, Кам'янського району Дніпропетровської області.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ, ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ, ЙМОВІРНІСТЬ БАНКРУТСТВА, СТРАТЕГІЯ, ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ

KEYWORDS

FINANCIAL STABILITY, SOLVENCY, PROBABILITY OF BANKRUPTCY, STRATEGY, DIGITALIZATION

ВСТУП

У світі економічна нестабільність, геополітичні конфлікти та зміни на фінансових ринках стають постійними факторами, що впливають на фінансову діяльність підприємств. Макроекономічні ризики, такі як інфляція, валютні коливання та кризи ліквідності, створюють загрозу для стабільності підприємств, що підвищує необхідність розробки ефективних фінансових стратегій. Забезпечення фінансової стійкості стає важливим завданням для підприємств, адже це дозволяє їм підлаштуватися до мінливих умов і зберігати конкурентоспроможність.

Стратегії фінансової стійкості сприяють зменшенню впливу зовнішніх шоків, що є критично важливим для виживання та розвитку підприємств в умовах нестабільності. В умовах глобалізації підприємства мають справлятися з ризиками, що виникають не тільки на внутрішньому ринку, але й на міжнародній арені. Важливим аспектом є прогнозування та аналіз макроекономічних показників для побудови стійкої фінансової політики, що також допомагає визначити нові підходи до управління ризиками та їх мінімізації. Таким чином, дана тема є надзвичайно актуальною для підприємств, які прагнуть зберегти свою фінансову стійкість і забезпечити стабільний розвиток.

Важливим аспектом є також розвиток фінансового планування, яке враховує як внутрішні, так і зовнішні ризики, що дозволяє підприємствам мінімізувати втрати під час криз. Крім того, впровадження стратегій диверсифікації фінансових потоків і джерел фінансування може значно знизити ризики банкрутства. Актуальність полягає й у тому, що багато підприємств ще не мають розроблених механізмів управління ризиками в умовах нестабільного макроекономічного середовища. Тому в умовах постійних змін на ринку правильна стратегія фінансової стійкості стає основним інструментом для збереження бізнесу.

Попередні дослідження вчених зосереджувалися на аналізі фінансової стійкості підприємств і розробці моделей для оцінки її рівня в умовах економічної нестабільності. Серед цих досліджень публікації таких вчених як: О.В. Ареф'єва, Н.М. Бабко, О.Й. Вівчар, С.М. Гайденко, О.В. Глущенко, О.Ю. Ємельянов, О.В. Квашук, О.М. Кубецька, Г.А. Мажара, Р.В. Рак, Т.О. Семенченко, В.А. Фурса, О.В. Ярмак та інші. У наявних роботах окрім класичних підходів до оцінки фінансової стійкості, дослідники акцентують увагу на адаптивних стратегіях, що дозволяють підприємствам швидко реагувати на зміни в макроекономічному середовищі. Загалом, попередні дослідження сформували ґрунт щодо подальших розвідок у напрямі формування стратегій, які повинні забезпечувати фінансову стійкість в умовах постійної макроекономічної невизначеності.

Метою дослідження є виявлення і систематизація основних підходів до формування стратегії фінансової стійкості підприємств, а також розробка практичних рекомендацій для підвищення сталості бізнесу в умовах макроекономічних ризиків.

Після формування мети виникає потреба розв'язання таких завдань:

- дослідити сутність фінансової стійкості підприємств і вплив на неї макроекономічних ризиків;
- охарактеризувати методи оцінки фінансової стійкості підприємств;
- розглянути механізм формування стратегії фінансової стійкості підприємств;
- з'ясувати організаційно-економічну характеристику СФГ «Іванково»;
- проаналізувати фінансову стійкість СФГ «Іванково» та його перспективну платоспроможність;
- дослідити фінансову стійкість СФГ «Іванково» за допомогою моделей встановлення ймовірності банкрутства;
- обґрунтувати алгоритм розробки стратегії фінансової стійкості;
- розкрити управління фінансовою стійкістю підприємств на основі діджиталізації бізнес-процесів;

– здійснити прогноз запасу фінансової стійкості підприємства.

Об'єктом дослідження постають процеси забезпечення фінансової стійкості підприємств.

Предметом дослідження визначаються інструменти, методи і стратегії підвищення фінансової стійкості підприємств.

У дослідженні використовуються кількісні та якісні методи аналізу, що дозволяють комплексно оцінити фінансову стійкість підприємств. Зокрема, статистичний аналіз використовується для обробки емпіричних даних, що забезпечує виявлення закономірностей і тенденцій руху у фінансових показниках; методи трендових розрахунків прогнозу застосовуються для прогнозування різних сценаріїв впливу макроекономічних факторів на фінансову стійкість. Також використовуються методи порівняльного аналізу, що дозволяють оцінити ефективність різних стратегій управління фінансовими ризиками.

Наукова новизна результатів роботи з'ясовується в обґрунтовані алгоритму розробки стратегії фінансової стійкості та визначені підходи до управління нею на основі діджиталізації бізнес-процесів підприємства.

Інформаційна база дослідження складається з емпіричних даних, отриманих з фінансових звітів підприємства, що дозволяє оцінити його фінансову стійкість і результати діяльності в умовах макроекономічних ризиків. Крім того, важливими джерелами є наукові статті, монографії та дисертації, присвячені темі фінансової стійкості та управління ризиками.

Практичне значення результатів дослідження полягає у розробці рекомендацій для підприємств щодо формування ефективних стратегій фінансової стійкості, що дозволять їм успішно адаптуватися до макроекономічних ризиків. Отримані результати можуть бути використані для вдосконалення управлінських рішень, підвищення стійкості бізнесу та забезпечення його стабільного розвитку в умовах економічної нестабільності.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Сутність фінансової стійкості підприємств і визначення впливу на неї макроекономічних ризиків

Фінансова стійкість підприємства – це здатність компанії зберігати рівновагу між власними і залученими ресурсами, забезпечуючи стабільність фінансових показників у довгостроковій перспективі. Фінансово стійке підприємство здатне своєчасно виконувати свої зобов'язання, забезпечувати достатній рівень прибутковості і підтримувати необхідний обсяг капіталу для продовження своєї діяльності навіть в умовах змін у зовнішньому середовищі.

Основні показники фінансової стійкості включають [6]:

1. Коефіцієнт автономії (капіталу) – відображає частку власного капіталу в загальній структурі капіталу.
2. Коефіцієнт фінансового левериджу – показує співвідношення між позиковими і власними коштами.
3. Платоспроможність і ліквідність – здатність підприємства своєчасно виконувати короткострокові фінансові зобов'язання.
4. Рентабельність активів та капіталу – рівень ефективності використання ресурсів підприємства для отримання прибутку.

Макроекономічні ризики є зовнішніми факторами, які можуть суттєво вплинути на фінансовий стан підприємства [18]. Основні макроекономічні ризики, що впливають на фінансову стійкість, представлені на рис. 1.1.

1. Інфляція – високий рівень інфляції знижує купівельну спроможність грошових потоків підприємства, підвищує витрати на сировину і матеріали, що може знижувати рентабельність.

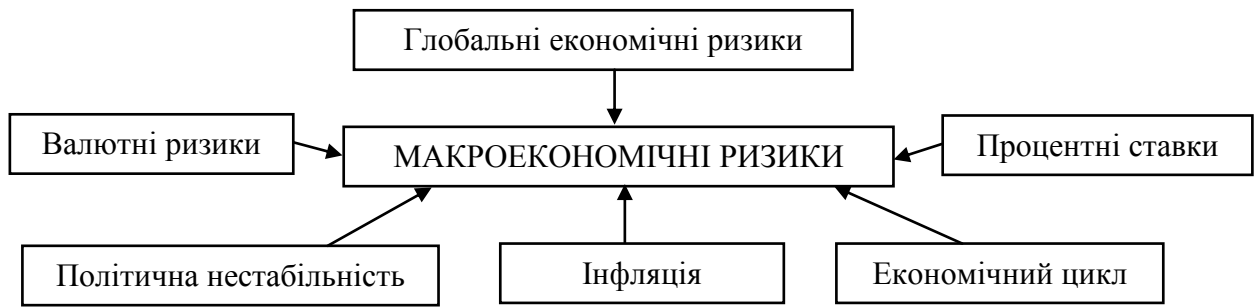


Рис. 1.1. Макроекономічні ризики, що впливають на фінансову стійкість

Інфляція – це процес загального підвищення рівня цін на товари та послуги в економіці протягом певного часу, що призводить до зниження купівельної спроможності грошей. Вона є одним із ключових макроекономічних ризиків, який може суттєво вплинути на фінансову стійкість підприємств [13]. Вплив інфляції на фінансову стійкість підприємства показано на рис. 1.2.

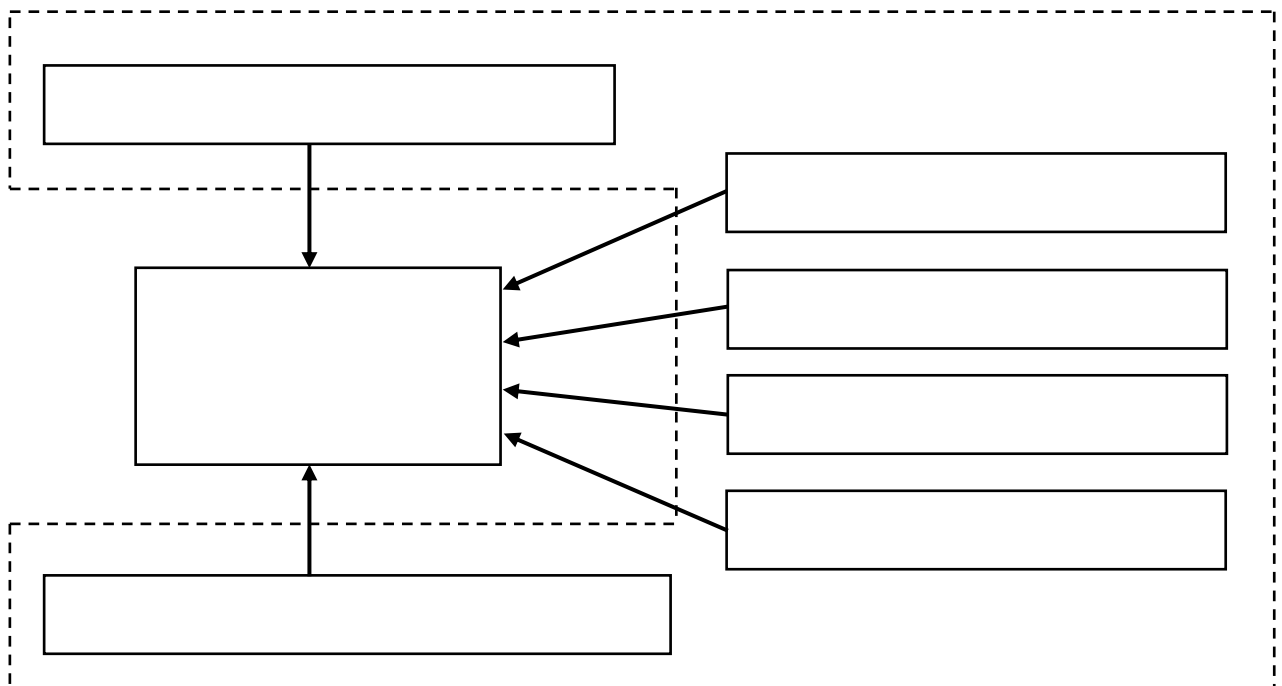


Рис. 1.2. Вплив інфляції на фінансову стійкість підприємства

1. Знецінення грошових коштів. У період інфляції реальна вартість грошових потоків зменшується. Це означає, що дохід, отриманий від продажів або інших видів діяльності, стає менш цінним. Якщо підприємство

не встигає коригувати ціни на свою продукцію чи послуги, це може призвести до зниження прибутку. Навіть якщо ціни на продукцію підвищуються, інфляція може випереджати це зростання, що призведе до зменшення реального доходу.

2. Зростання витрат. Інфляція часто супроводжується підвищенням цін на сировину, матеріали, енергію та інші ресурси, які використовуються в процесі виробництва. Це може призвести до збільшення собівартості продукції і зменшення рентабельності. Підвищення заробітних плат у зв'язку з інфляцією також може підвищити витрати підприємства на оплату праці.

3. Погіршення умов фінансування. Інфляція зазвичай змушує центральні банки підвищувати процентні ставки для стримування зростання цін. Підвищення процентних ставок збільшує вартість кредитів для підприємств, що ускладнює залучення зовнішнього фінансування. В умовах високої інфляції підприємства можуть стикатися з необхідністю погашати кредити, залучені під нижчі ставки, в умовах високих відсоткових витрат [25].

4. Зниження споживчого попиту. Коли інфляція стрімко зростає, споживачі можуть зменшувати витрати, оскільки їхні реальні доходи знижуються. Це призводить до падіння попиту на товари та послуги, особливо на ті, які не є першою необхідністю, що безпосередньо впливає на доходи підприємств.

5. Невизначеність і ризику прогнозування. В умовах високої інфляції стає важко точно прогнозувати витрати, доходи та фінансові показники. Невизначеність щодо майбутнього рівня інфляції ускладнює планування цінової політики, бюджетування та інвестиційні рішення. Це може призводити до того, що підприємства відкладають інвестиції або змушені скорочувати обсяги виробництва, щоб уникнути втрат через невідповідність між витратами і цінами.

6. Вплив на міжнародну торгівлю. Для підприємств, що працюють на міжнародних ринках, інфляція у країні може знижувати

конкурентоспроможність продукції через її подорожчання порівняно з товарами іноземних конкурентів. Крім того, інфляція впливає на валютний курс, що може створювати додаткові валютні ризики для підприємств з експортно-імпортною діяльністю.

Способи управління ризиками інфляції [40]:

– Індксація цін – підприємства можуть впроваджувати механізми індексації контрактів та цін на продукцію відповідно до рівня інфляції.

– Диверсифікація постачальників – співпраця з різними постачальниками може допомогти уникнути значних коливань у вартості ресурсів.

– Залучення короткострокових кредитів – під час інфляції варто зважати на перевагу короткострокових зобов'язань над довгостроковими через ризик зростання процентних ставок.

– Інвестиції в активи – для збереження вартості капіталу підприємства можуть інвестувати в матеріальні активи (нерухомість, обладнання), які краще зберігають свою вартість під час інфляції.

Таким чином, інфляція є потужним чинником, який може підірвати фінансову стійкість підприємства через зростання витрат, зменшення доходів і ускладнення фінансового планування [43].

2. Валютні ризики – при коливаннях валютних курсів підприємства, які працюють на зовнішніх ринках або мають валютні зобов'язання, можуть зазнавати втрат через переоцінку активів або зобов'язань. Вони особливо важливі для компаній, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, мають доходи або витрати в іноземній валюті, а також для підприємств із валютними зобов'язаннями (кредити, контракти тощо). Види валютних ризиків:

1. Трансляційний (обліковий) валютний ризик – виникає при перерахунку фінансової звітності підприємств, які мають активи або зобов'язання в іноземній валюті. Коливання курсів може призводити до зміни вартості активів і пасивів, виражених у національній валюті, що впливає на

фінансову звітність та оцінку підприємства.

2. Операційний валютний ризик – пов'язаний із безпосереднім впливом валютних коливань на грошові потоки підприємства, яке займається зовнішньоекономічною діяльністю. Якщо компанія купує або продає товари та послуги в іноземній валюті, зміни в курсах можуть знижувати або збільшувати фактичний дохід [44].

3. Економічний валютний ризик – це довгостроковий вплив змін валютних курсів на конкурентну позицію підприємства на міжнародному ринку. Валютні зміни можуть впливати на витрати виробництва, ціни на продукцію, а також на рівень прибутковості.

Вплив валютних ризиків на фінансову стійкість:

– Збитки через переоцінку зобов'язань. Підприємства, які мають великі борги в іноземній валюті, при девальвації національної валюти можуть зіткнутися з проблемою зростання вартості своїх боргових зобов'язань у національній валюті.

– Вплив на собівартість. Якщо компанія залежить від імпорту сировини чи компонентів, коливання валютних курсів можуть збільшити витрати, що безпосередньо позначиться на прибутковості та фінансовій стабільності.

– Зміни у вартості активів. Зміни в курсах можуть впливати на ринкову вартість активів, що зменшує або збільшує загальний капітал підприємства.

Методи управління валютними ризиками [52]:

1. Хеджування – використання фінансових інструментів (форвардні контракти, опціони, ф'ючерси) для захисту від ризиків коливання валютних курсів.

2. Диверсифікація валютних надходжень і витрат – компанії можуть мінімізувати ризики, працюючи з кількома валютами і балансуючи грошові потоки таким чином, щоб зменшити вплив коливань.

3. Стратегічне планування – прогнозування змін валютних курсів і побудова довгострокової стратегії управління ризиками на основі економічних сценаріїв.

4. Контракти з фіксованими валютними курсами – укладання контрактів з партнерами з фіксацією обмінного курсу на момент укладення угоди.

Валютні ризики можуть суттєво вплинути на фінансову стійкість підприємства, особливо в умовах нестабільного валютного ринку. Тому ефективне управління цими ризиками є важливою частиною загальної стратегії підприємства.

3. Процентні ставки – підвищення процентних ставок призводить до подорожчання кредитних ресурсів, що може погіршити фінансовий стан компаній із значними борговими зобов'язаннями. Процентні ставки є важливим макроекономічним показником, що суттєво впливає на фінансову стійкість підприємств. Вони представляють собою вартість позикового капіталу і відіграють ключову роль у фінансуванні бізнесу. Зміни процентних ставок можуть створювати як можливості, так і загрози для компаній. Вплив процентних ставок на фінансову стійкість підприємств виражається через:

1. Вартість кредитних ресурсів [49]:

– Підвищення процентних ставок робить кредити дорожчими, оскільки компанії повинні платити більше за обслуговування боргу. Це призводить до зростання витрат на фінансування, зменшення прибутку і може створювати труднощі у виконанні фінансових зобов'язань.

– Зниження процентних ставок навпаки, здешевлює кредити, знижуючи витрати на фінансування і стимулюючи підприємства до залучення більшого обсягу позикових коштів для розвитку бізнесу.

2. Вплив на інвестиційні рішення:

– Високі процентні ставки можуть стримувати інвестиції в розвиток бізнесу, оскільки вартість позикових коштів стає надто високою. Це впливає на рішення компаній стосовно розширення виробництва, придбання нового обладнання або реалізації нових проєктів.

– Низькі ставки, навпаки, стимулюють інвестиційну активність, роблячи кредити доступнішими для підприємств. В результаті компанії

можуть активніше інвестувати в розвиток та інновації.

3. Вплив на грошові потоки:

– Збільшення ставок призводить до зростання відсоткових витрат, що зменшує вільні грошові потоки підприємства. Це може ускладнити виплату дивідендів, скоротити можливості для реінвестування та загалом погіршити фінансовий стан.

– Зниження ставок дозволяє компаніям зменшити витрати на обслуговування боргу і спрямовувати зекономлені кошти на інші потреби, як-от інновації або погашення інших зобов'язань.

4. Фінансовий леверидж [59]:

– Підприємства, які активно використовують позикові кошти (високий рівень фінансового левериджу), особливо вразливі до змін процентних ставок. Зростання ставок значно збільшує витрати на обслуговування боргу, що може призвести до фінансових труднощів, навіть до банкрутства.

– З іншого боку, у періоди низьких процентних ставок, підприємства можуть використовувати кредитні ресурси для збільшення прибутку, оскільки вартість позикового капіталу є меншою, ніж рентабельність активів.

5. Вплив на курсові різниці:

– Зміна процентних ставок у певній країні може спричинити коливання валютних курсів, що впливає на вартість обслуговування іноземних кредитів. Підвищення ставок у країні призводить до укріплення національної валюти, а зниження – до її послаблення. Для компаній, які мають позикові кошти в іноземній валюті, це може викликати додаткові фінансові ризики через переоцінку заборгованості.

Підприємства можуть мінімізувати ризики, пов'язані зі зміною процентних ставок через наступні підходи:

1. Диверсифікація джерел фінансування – підприємства можуть зменшити свою залежність від кредитних ресурсів, використовуючи різні джерела фінансування, як-от власний капітал, облігації або стратегічне партнерство.

2. Фіксація процентних ставок – компанії можуть укласти договори з фіксованими процентними ставками, що захистить їх від раптових змін на ринку.

3. Хеджування процентних ризиків – використання фінансових інструментів, таких як процентні свопи або опціони, дозволяє компаніям застрахуватися від змін процентних ставок.

4. Аналіз макроекономічних трендів – постійний моніторинг економічної ситуації допоможе прогнозувати зміни у процентній політиці центральних банків і заздалегідь планувати дії [2].

Загалом, процентні ставки є важливим фактором макроекономічної нестабільності, і підприємства повинні вживати заходів для зниження їхнього впливу на свою фінансову стійкість.

4. Економічний цикл – рецесії або уповільнення економічного зростання можуть зменшувати попит на продукцію чи послуги, що негативно впливає на доходи компанії. Економічний цикл – це періодичні коливання економічної активності, що відображаються в зміні темпів економічного зростання. Економічний цикл складається з фаз розширення (зростання) і скорочення (рецесії). Вплив економічного циклу на фінансову стійкість підприємств може бути значним [4]:

1. Розширення економіки:

– Зростання попиту. У періоди економічного зростання споживчий попит на товари та послуги зазвичай збільшується. Це може призвести до збільшення доходів підприємств, росту виробництва і прибутковості.

– Зниження безробіття. Економічне зростання часто супроводжується зменшенням рівня безробіття, що може підвищити купівельну спроможність населення і стимулювати попит на продукцію.

– Підвищення цін. В умовах зростаючого попиту ціни на товари та послуги можуть підвищуватися, що також позитивно вплине на прибуток підприємств.

2. Рецесія:

– Зниження попиту. В періоди рецесії або економічного спаду попит на товари і послуги зазвичай зменшується. Це може призвести до зниження доходів, прибутковості і навіть до фінансових збитків для підприємств.

– Зростання безробіття. Рецесії можуть викликати збільшення рівня безробіття, що знижує купівельну спроможність споживачів і, відповідно, попит на продукцію [16].

– Фінансові труднощі. У періоди економічного спаду підприємства можуть зіштовхнутися з проблемами ліквідності через зменшення доходів, підвищення витрат на обслуговування боргів та падіння вартості активів.

3. Вплив на інвестиції:

– Стимулювання інвестицій. Під час економічного зростання підприємства можуть розширювати свої інвестиції в нові проекти, модернізацію обладнання та інші напрямки, що сприяє подальшому розвитку.

– Зниження інвестицій. У періоди рецесії підприємства можуть скорочувати капіталовкладення через невизначеність і ризики, що може уповільнити їх розвиток і вплинути на довгострокову фінансову стійкість.

4. Політика уряду та центрального банку через фінансову і монетарну політику. Під час економічного зростання уряд і центральний банк можуть реалізовувати політику підвищення процентних ставок або зменшення державних витрат, що може стримувати економічне зростання. В періоди рецесії можуть бути вжиті заходи для стимулювання економіки, такі як зниження процентних ставок або збільшення державних витрат [11].

5. Довгострокові наслідки впливу на стратегію бізнесу. Підприємства можуть адаптувати свої стратегії в залежності від фази економічного циклу, що може включати зміну маркетингових стратегій, оптимізацію витрат або диверсифікацію продуктів та послуг.

Загалом, економічний цикл впливає на фінансову стійкість підприємств через зміни в доходах, витратах, доступності фінансування та інвестиційних можливостях. Підприємства повинні бути готові до коливань економічної

активності і адаптувати свої стратегії відповідно до змінюваних умов.

5. Політична нестабільність – зміни в політичній ситуації, регуляторній політиці або податковій системі можуть впливати на умови ведення бізнесу, що створює додаткові ризики для фінансової стабільності. Політична нестабільність може суттєво впливати на фінансову стійкість підприємств через різноманітні канали:

1. Зміни в регуляторній політиці [19]:

– Закони і регуляції. Часті зміни в законодавстві, нові регуляторні вимоги або зміни в податковій політиці можуть створити невизначеність для бізнесу. Це може вплинути на вартість ведення бізнесу, збільшити витрати на дотримання нових норм або змінити умови конкуренції.

– Кримінальна відповідальність. У разі посилення контролю за виконанням законів можуть виникнути ризики, пов'язані з можливими санкціями або штрафами за порушення.

2. Політичні рішення і реформування:

– Податкові та фінансові реформи. Впровадження нових податків або зміни в існуючих можуть вплинути на прибутковість підприємств. Наприклад, підвищення податків на прибуток може знизити чистий дохід компанії.

– Субсидії і дотації. Політичні рішення про надання чи скасування субсидій або дотацій можуть змінити фінансові умови для компаній, що отримують державну підтримку.

3. Політична корупція і неефективність [27]:

– Корупція. Рівень корупції в країні може впливати на бізнес середовище, створюючи додаткові витрати для підприємств, які мають справу з корупційними схемами або вимушені давати хабарі.

– Неефективність управління. Погане управління на рівні держави може призвести до нестабільності інфраструктури, затримок у реалізації проектів або проблем з наданням державних послуг.

4. Соціальні та політичні заворушення:

– Протести і страйки. Політична нестабільність може призвести до масових протестів, страйків або заворушень, що може перервати виробничі процеси, порушити ланцюги поставок і знизити економічну активність.

– Безпекові ризики. Нестабільність може збільшити ризики, пов'язані з безпекою, що може вимагати додаткових витрат на охорону або ведення бізнесу в небезпечних умовах.

5. Зовнішньополітичні ризики [33]:

– Міжнародні санкції. Держави, що перебувають під санкціями, можуть мати обмежений доступ до міжнародних ринків і фінансових ресурсів, що вплине на бізнес, який має справи з цими країнами.

– Торгівельні війни. Введення тарифів або обмежень на імпорт і експорт може вплинути на зовнішньоекономічну діяльність компаній, що торгують на міжнародному рівні.

6. Економічні та фінансові ризики, пов'язані з політичною ситуацією:

– Коливання курсу валют. Політична нестабільність може призвести до значних коливань валютних курсів, що вплине на вартість міжнародних транзакцій і може збільшити витрати або зменшити доходи.

Підприємства можуть зменшити вплив політичної нестабільності через диверсифікацію ринків, розробку планів на випадок кризових ситуацій, налагодження добрих відносин з місцевими органами влади та використання страхування політичних ризиків [36].

6. Глобальні економічні ризики – світові фінансові кризи, зміни в глобальних ланцюгах поставок, економічні санкції або торговельні війни можуть суттєво впливати на діяльність підприємства, особливо тих, які інтегровані в міжнародні ринки.

Глобальні економічні ризики охоплюють різноманітні фактори, що впливають на підприємства в контексті міжнародного середовища. Ось детальніше розглянуті основні глобальні економічні ризики:

1. Світові фінансові кризи. Глобальні фінансові кризи, такі як криза 2008 року або пандемічна економічна криза, можуть різко змінити умови

ринку, призвести до значних втрат у вартості активів, зменшення доступності кредитів і загального економічного спаду. Це може негативно вплинути на компанії, особливо ті, які мають значні інвестиції на міжнародних ринках.

2. Зміни в глобальних ланцюгах поставок. Глобалізація створила складні ланцюги постачання, які охоплюють різні країни. Перебої в ланцюгах поставок через природні катастрофи, політичні конфлікти, торговельні бар'єри чи пандемії можуть призвести до затримок у постачанні сировини, збільшення витрат або навіть зупинки виробництв [45].

3. Економічні санкції. Санкції, накладені на окремі країни або регіони, можуть вплинути на компанії, які мають ділові стосунки з цими країнами. Це може ускладнити доступ до ринків, змінити умови ведення бізнесу або викликати фінансові втрати через заборону експорту чи імпорту товарів і послуг.

4. Торговельні війни і тарифні бар'єри. Торговельні конфлікти між країнами, що призводять до підвищення мит або введення нових тарифів, можуть збільшити витрати на імпорт і експорт. Це може вплинути на конкурентоспроможність товарів на міжнародних ринках і змінити структуру витрат підприємства.

5. Зміни в глобальних економічних політиках: Зміни в економічній політиці великих економік, таких як США, ЄС або Китай, можуть мати значний вплив на глобальні ринки. Політичні рішення, що стосуються монетарної політики, фіскальних витрат або регуляторних норм, можуть вплинути на валютні курси, процентні ставки та загальні умови бізнесу.

6. Екологічні і кліматичні зміни. Глобальні екологічні та кліматичні зміни можуть вплинути на різні аспекти бізнесу. Наприклад, зміни в кліматі можуть змінити доступність ресурсів, таких як вода і сировина, або призвести до частіших і серйозніших природних катастроф, що вплине на виробництво і ланцюги постачання.

7. Глобальні зміни в споживчих вподобаннях і тенденціях. Зміни в глобальних споживчих тенденціях, такі як зростання популярності

екологічно чистих і стійких продуктів, можуть вимагати від компаній адаптації своїх товарів і послуг для відповідності новим запитам і очікуванням споживачів.

Для управління цими ризиками підприємствам слід здійснювати моніторинг глобальних економічних тенденцій, розробляти стратегії управління ризиками, адаптувати свої бізнес-моделі до змінюваних умов та підтримувати гнучкість в управлінні ресурсами [53].

Підприємства можуть мінімізувати вплив макроекономічних ризиків за допомогою стратегічного планування, диверсифікації джерел доходів, хеджування валютних і процентних ризиків, а також постійного моніторингу макроекономічних показників.

1.2. Характеристика методів оцінки фінансової стійкості підприємств

Оцінка фінансової стійкості підприємств є ключовим аспектом фінансового аналізу, який допомагає визначити здатність компанії зберігати свою платоспроможність і здатність виконувати фінансові зобов'язання в умовах змінюваного економічного середовища. Основні методи оцінки фінансової стійкості підприємств показано на рисунку 1.3.

1. Аналіз фінансових коефіцієнтів:

1. Коефіцієнт ліквідності показує, наскільки добре підприємство здатне покривати свої короткострокові зобов'язання за рахунок ліквідних активів. Основні підгрупи включають [51]:

– Коефіцієнт поточної ліквідності (Current Ratio) – оцінює, скільки одиниць поточних активів припадає на одиницю поточних зобов'язань. Значення вище 1,0 вважається нормальним, але оптимальне значення може варіюватися залежно від галузі.

$$\text{Коефіцієнт поточної ліквідності} = \frac{\text{Поточні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}$$

– Швидкий коефіцієнт (Quick Ratio) – оцінює ліквідність без урахування запасів, які можуть бути менш ліквідними. Значення вище 1,0 вказує на високу ліквідність.

$$\text{Швидкий коефіцієнт} = \frac{\text{Поточні активи} - \text{Запаси}}{\text{Поточні зобов'язання}}$$



Рис. 1.3. Методи оцінки фінансової стійкості підприємств

– Коефіцієнт абсолютної ліквідності (Cash Ratio) – оцінює, наскільки підприємство здатне покрити свої поточні зобов'язання за рахунок грошових коштів та їх еквівалентів.

$$\text{Коефіцієнт абсолютної ліквідності} = \frac{\text{Грошові кошти і їх еквіваленти}}{\text{Поточні зобов'язання}}$$

2. Коефіцієнт фінансової незалежності показує, якою часткою власного капіталу фінансується підприємство і наскільки воно залежить від позикових коштів.

– Коефіцієнт автономії (Equity Ratio). Високий коефіцієнт вказує на меншу залежність від зовнішнього фінансування і більшу фінансову незалежність.

$$\text{Коефіцієнт автономії} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Загальний капітал}}$$

– Коефіцієнт фінансової стійкості (Financial Stability Ratio). Вказує, яку частину загальних зобов'язань підприємство може покрити власним капіталом. Вищі значення свідчать про кращу фінансову стійкість.

$$\text{Коефіцієнт фінансової стійкості} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Загальні зобов'язання}}$$

3. Коефіцієнт фінансової стабільності аналізує здатність підприємства зберігати стабільний рівень власних і запозичених коштів [42].

– Коефіцієнт фінансового левериджу (Debt to Equity Ratio). Показує, скільки одиниць запозичених коштів припадає на одиницю власного капіталу. Високий коефіцієнт може вказувати на високий рівень боргового навантаження.

$$\text{Коефіцієнт фінансового левериджу} = \frac{\text{Загальні зобов'язання}}{\text{Власний капітал}}$$

– Коефіцієнт покриття відсотків (Interest Coverage Ratio). Оцінює здатність підприємства покривати витрати на відсотки за рахунок операційного прибутку. Значення вище 1,0 свідчить про можливість покриття витрат на відсотки.

$$\text{Коефіцієнт покриття відсотків} = \frac{\text{Операційний прибуток (EBIT)}}{\text{Витрати на відсотки}}$$

Ці коефіцієнти допомагають отримати комплексне уявлення про фінансову стійкість підприємства, його ліквідність, фінансову незалежність і здатність утримувати стабільний рівень власних і запозичених коштів.

2. Аналіз фінансових ризиків:

– Ризик ліквідності. Оцінка здатності підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання.

Ризик ліквідності пов'язаний із здатністю підприємства вчасно виконувати свої короткострокові зобов'язання без суттєвих витрат або необхідності вдаватися до крайніх заходів [14]. Основні аспекти аналізу ризику ліквідності включають:

1) Коефіцієнт поточної ліквідності. Цей коефіцієнт показує, скільки одиниць оборотних активів припадає на одиницю короткострокових зобов'язань. Значення більше 1 вказує на те, що підприємство має достатньо оборотних активів для покриття своїх короткострокових зобов'язань.

$$\text{Коефіцієнт поточної ліквідності} = \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Короткострокові зобов'язання}}$$

2) Коефіцієнт швидкої ліквідності. Цей коефіцієнт виключає запаси, які можуть бути менш ліквідними, і надає більш точну картину здатності підприємства справлятися з короткостроковими зобов'язаннями.

$$\text{Коефіцієнт швидкої ліквідності} = \frac{\text{Оборотні активи} - \text{Запаси}}{\text{Короткострокові зобов'язання}}$$

3) Коефіцієнт абсолютної ліквідності. Цей коефіцієнт вимірює здатність підприємства погашати свої короткострокові зобов'язання лише за рахунок найбільш ліквідних активів (грошові кошти та короткострокові фінансові інвестиції).

Коефіцієнт абсолютної ліквідності =

$$= \frac{\text{Грошові кошти} + \text{Короткострокові фінансові інвестиції}}{\text{Короткострокові зобов'язання}}$$

– Кредитний ризик. Оцінка ймовірності невиконання зобов'язань перед кредиторами. Кредитний ризик є ризиком того, що дебітори не зможуть або не захочуть сплатити свої борги. Основні аспекти аналізу кредитного ризику включають:

– Коефіцієнт дебіторської заборгованості. Цей коефіцієнт показує середній період, протягом якого дебітори погашають свої борги.

Коефіцієнт дебіторської заборгованості

$$= \frac{\text{Середня дебіторська заборгованість}}{\text{Чистий дохід від продажу}} \times 365$$

– Термін дебіторської заборгованості. Визначає середній період, протягом якого підприємство очікує отримання платежів від своїх дебіторів. Тривалий термін може свідчити про проблеми з ліквідністю або ненадійність дебіторів [12].

– Коефіцієнт кредитного ризику. Визначається як відношення непогашеної заборгованості до загальної суми дебіторської заборгованості. Високий коефіцієнт може свідчити про велику частку сумнівних боргів.

– Аналіз кредитоспроможності клієнтів. Оцінка фінансового стану та платоспроможності потенційних і існуючих клієнтів для зменшення ризику непогашення боргів. Це може включати перевірку кредитної історії, фінансових звітів та репутації.

Аналіз цих ризиків допомагає підприємству виявити потенційні фінансові проблеми на ранній стадії і вжити заходів для їх мінімізації.

3. Аналіз фінансового стану і рентабельності:

Рентабельність є одним із основних показників ефективності діяльності

підприємства. Вона показує, наскільки успішно компанія використовує свої ресурси для отримання прибутку. Основні коефіцієнти рентабельності включають:

– Рентабельність продажу (ROS). Показник розраховується як відношення чистого прибутку до виручки. Він показує, скільки прибутку залишається в компанії після всіх витрат на кожну одиницю продажу. Цей коефіцієнт дозволяє оцінити ефективність управління витратами та здатність до отримання прибутку з продажів [7].

$$ROS = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Виручка}} \times 100\%$$

– Рентабельність активів (ROA). Показує, наскільки ефективно підприємство використовує свої активи для генерування прибутку. Чим вищий цей показник, тим краще підприємство використовує свої активи.

$$ROA = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середня вартість активів}} \times 100\%$$

– Рентабельність власного капіталу (ROE). Відображає дохідність власних коштів компанії, інвестованих у бізнес. Цей коефіцієнт важливий для акціонерів, оскільки показує, скільки прибутку приносить кожна одиниця власного капіталу.

$$ROE = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середня величина власного капіталу}} \times 100\%$$

Капіталізація підприємства стосується структури капіталу, тобто співвідношення власних і запозичених коштів. Оцінка капіталізації дозволяє зрозуміти, наскільки фінансова структура компанії є стабільною та чи не має вона надмірної заборгованості, що може загрожувати її фінансовій стійкості. Основні показники капіталізації включають:

– Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії). Він відображає частку власного капіталу у загальній структурі фінансування підприємства.

Високий коефіцієнт автономії свідчить про те, що підприємство має достатньо власних ресурсів і залежить від зовнішнього фінансування меншою мірою.

$$\text{Коефіцієнт автономії} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Загальний капітал}}$$

– Коефіцієнт фінансового ризику. Показує, яка частка запозичених коштів використовується для фінансування активів компанії. Чим вищий цей коефіцієнт, тим більше підприємство залежить від кредиторів.

$$\text{Коефіцієнт фінансового ризику} = \frac{\text{Залучені кошти}}{\text{Власний капітал}}$$

– Коефіцієнт покриття відсотків. Цей показник оцінює здатність підприємства покривати відсоткові платежі за запозиченнями з операційного прибутку. Високе значення коефіцієнта свідчить про те, що підприємство легко може обслуговувати свої боргові зобов'язання.

Коефіцієнт покриття відсотків

$$= \frac{\text{Прибуток до сплати відсотків та податків (EBIT)}}{\text{Відсоткові витрати}}$$

Оцінка ліквідності полягає у визначенні здатності підприємства виконувати свої поточні зобов'язання [5]. Основні показники тут включають:

– Коефіцієнт поточної ліквідності. Відображає здатність компанії погасити свої поточні зобов'язання за рахунок оборотних активів.

$$\text{Коефіцієнт поточної ліквідності} = \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}$$

– Швидка ліквідність. Цей показник виключає менш ліквідні активи, такі як запаси, і фокусується на активніших ресурсах для погашення зобов'язань.

$$\text{Швидка ліквідність} = \frac{\text{Оборотні активи} - \text{Запаси}}{\text{Поточні зобов'язання}}$$

– Коефіцієнт абсолютної ліквідності. Оцінює здатність підприємства погасити поточні зобов'язання тільки за рахунок грошових коштів та їх еквівалентів.

$$\text{Абсолютна ліквідність} = \frac{\text{Грошові кошти}}{\text{Поточні зобов'язання}}$$

Таким чином, аналіз фінансового стану і рентабельності підприємства дозволяє оцінити його здатність ефективно використовувати активи, підтримувати стабільну фінансову структуру і забезпечувати довгострокову фінансову стійкість.

4. Аналіз тенденцій і порівняльний аналіз [3]:

Аналіз тенденцій дозволяє вивчити динаміку зміни ключових фінансових показників підприємства за певний період часу. Це дає можливість оцінити, як змінювалися фінансові показники (доходи, витрати, прибуток, активи, зобов'язання) в минулому, що може бути корисним для прогнозування майбутнього. Основні аспекти аналізу тенденцій:

– Горизонтальний аналіз. Полягає у порівнянні фінансових показників за кілька періодів для визначення їх змін у часі. Наприклад, можна порівнювати чистий прибуток підприємства за останні п'ять років, щоб побачити його зростання або спадання.

– Аналіз абсолютних змін. Визначає абсолютні зміни ключових показників за певні періоди. Наприклад, можна оцінити, наскільки змінився чистий прибуток у гривнях чи доларах у порівнянні з попередніми роками.

– Аналіз темпів зростання. Вимірюється у відсотках, показуючи темпи приросту або зменшення показників. Це дає змогу оцінити відносні зміни та порівнювати їх із загальними економічними тенденціями чи галузевими стандартами.

– Аналіз структури. Дає змогу оцінити, як змінюється частка окремих складових у загальній структурі (наприклад, структура витрат або активів).

Це дозволяє зрозуміти, як зміни в одних елементах впливають на загальний фінансовий стан підприємства.

Аналіз тенденцій аналіз допомагає виявити:

– Чи спостерігаються стійкі позитивні або негативні тенденції у фінансових показниках.

– Динаміку змін у структурі капіталу або ресурсів підприємства.

– Основні фактори, що впливають на фінансові результати [15].

Порівняльний аналіз полягає в зіставленні фінансових показників підприємства з показниками інших компаній або середньогалузевими показниками для визначення його конкурентної позиції на ринку. Основні види порівняльного аналізу:

– Галузевий аналіз. Зіставлення фінансових показників підприємства з середньогалузевими нормами або з провідними компаніями в галузі. Це дозволяє оцінити, наскільки підприємство ефективно використовує свої ресурси у порівнянні з іншими учасниками ринку.

– Внутрішній аналіз. Порівняння показників різних підрозділів або напрямів діяльності підприємства. Наприклад, можна порівнювати прибутковість різних продуктових ліній або ефективність різних виробничих об'єктів.

– Міжрегіональний або міжнародний аналіз. Дозволяє порівнювати фінансові показники компанії з іншими підприємствами в різних регіонах або країнах. Це особливо корисно для міжнародних корпорацій або підприємств, що мають філії в різних регіонах.

Методики порівняльного аналізу включають [23]:

– Коефіцієнтний аналіз. Порівняння ключових фінансових коефіцієнтів (наприклад, рентабельності, ліквідності) з аналогічними показниками у конкурентів або середньогалузевими стандартами.

– Бенчмаркінг. Пошук найкращих практик в інших компаніях і порівняння з ними своїх показників для виявлення відставань і можливостей для вдосконалення.

Порівняльний аналіз дає відповіді на такі питання:

- Чи відповідають фінансові показники підприємства галузевим стандартам і тенденціям?
- Наскільки ефективно підприємство використовує свої ресурси у порівнянні з конкурентами?
- Які аспекти діяльності потребують покращення для досягнення лідерських позицій на ринку?

Обидва методи дають важливу інформацію для стратегічного планування. Аналіз тенденцій допомагає визначити внутрішні зміни та виявити закономірності розвитку підприємства, тоді як порівняльний аналіз дозволяє зрозуміти позицію компанії в порівнянні з конкурентами і ринковими стандартами.

5. Прогнозування і сценарний аналіз [20]:

Прогнозування – це процес використання історичних фінансових даних та інших змінних для передбачення майбутніх фінансових показників підприємства. Основна мета прогнозування – допомогти підприємству підготуватися до майбутніх подій і визначити можливі шляхи розвитку. Прогнозування є важливим етапом для прийняття стратегічних і фінансових рішень. Методи прогнозування:

- Екстраполяція трендів. Використання історичних даних для виявлення трендів і їх екстраполяції на майбутнє. Це може включати прогнозування доходів, витрат, грошових потоків та інших фінансових показників на основі тенденцій минулих періодів.

- Регресійний аналіз. Використання статистичних методів для моделювання взаємозв'язку між різними показниками. Наприклад, на основі даних про зміну продажів можна передбачити вплив цього на прибуток або рентабельність.

- Прогнозування на основі індексів. Підприємство може використовувати макроекономічні індекси (наприклад, інфляцію, зростання ВВП) для коригування своїх фінансових прогнозів і врахування впливу

зовнішнього економічного середовища.

– Аналіз фінансових моделей. Створення фінансових моделей, таких як моделі грошових потоків, що дає можливість прогнозувати майбутні фінансові потоки, рівень капіталовкладень і обсяги запозичень.

Основні напрямки прогнозування:

– Доходи і витрати. Прогнозування майбутніх доходів та витрат дозволяє виявити можливі фінансові розриви.

– Грошові потоки. Прогнозування чистих грошових потоків допомагає визначити, чи зможе підприємство виконувати свої зобов'язання.

– Інвестиційні потреби. Аналізує, скільки фінансів потрібно буде для інвестування в майбутні проєкти [24].

Сценарний аналіз полягає в тому, щоб розглянути різні можливі майбутні сценарії розвитку і оцінити їхній вплив на фінансову стійкість підприємства. Це дозволяє підготувати підприємство до різних варіантів розвитку подій, які можуть суттєво вплинути на його фінансовий стан.

Основні етапи сценарного аналізу:

1. Визначення ключових факторів. Визначення основних факторів, які можуть впливати на підприємство (наприклад, зміни попиту, коливання цін на сировину, процентні ставки, інфляція, валютні курси тощо).

2. Створення кількох сценаріїв. Розробка декількох можливих сценаріїв розвитку подій. Це може включати базовий сценарій (найімовірніший), песимістичний сценарій (гірший за базовий) і оптимістичний сценарій (кращий за базовий):

– Базовий сценарій. Відображає найбільш очікуваний розвиток подій за умови збереження поточних трендів.

– Песимістичний сценарій. Модель розвитку, що враховує найгірші можливі умови (економічний спад, зростання витрат, скорочення попиту).

– Оптимістичний сценарій. Модель з урахуванням найкращих можливих умов (зростання попиту, зниження витрат, покращення макроекономічної ситуації).

3. Оцінка впливу сценаріїв на фінансові показники. Для кожного сценарію проводиться аналіз можливих фінансових результатів. Наприклад, як зміни в ринковому середовищі вплинуть на обсяг продажів, витрати та прибуток підприємства.

4. Аналіз чутливості. Дослідження того, наскільки чутливі ключові фінансові показники до змін кожного з факторів. Наприклад, як зміна вартості кредиту вплине на рентабельність або ліквідність.

Роль сценарного аналізу у фінансовій стійкості [34]:

– Оцінка ризиків. Сценарний аналіз допомагає виявити можливі ризики і розробити стратегії для їх мінімізації.

– Планування альтернативних шляхів розвитку. Підприємства можуть підготувати резервні стратегії, що дозволить швидко адаптуватися до змін умов на ринку.

– Фінансові рішення. На основі результатів сценарного аналізу приймаються рішення щодо кредитування, інвестування або управління витратами.

Переваги використання прогнозування і сценарного аналізу:

– Гнучкість у прийнятті рішень. Підприємство може підготуватися до різних варіантів розвитку подій і швидше реагувати на зміни ринкових умов.

– Управління ризиками. Ідентифікація потенційних ризиків і розробка заходів щодо їхнього уникнення або мінімізації [38].

– Підвищення фінансової стійкості. Забезпечення готовності підприємства до зовнішніх шоків і фінансових викликів.

Прогнозування і сценарний аналіз допомагають підприємству завчасно підготуватися до змін у ринковому середовищі, зменшуючи ймовірність виникнення кризових ситуацій і підвищуючи фінансову стійкість.

Ці методи допомагають комплексно оцінити фінансовий стан підприємства, його здатність впоратися з ризиками та забезпечити стабільний розвиток.

1.3. Механізм формування стратегії фінансової стійкості підприємств

Механізм формування стратегії фінансової стійкості підприємств складається з кількох важливих етапів і елементів, які забезпечують збалансоване управління фінансовими ресурсами для досягнення довгострокової стабільності [55]. Основними елементами цього механізму є:

I. Аналіз фінансового стану підприємства. Цей етап є ключовим, оскільки дозволяє зрозуміти поточну фінансову ситуацію підприємства і виявити сильні та слабкі сторони. Основними елементами цього аналізу є:

1.1. Аналіз основних фінансових показників [54]:

Проводиться детальне вивчення таких фінансових показників, що дозволяє оцінити, наскільки підприємство здатне підтримувати свою фінансову стійкість:

– Рентабельність (прибутковість). Визначає здатність підприємства отримувати прибуток. Основні показники рентабельності включають:

– Рентабельність активів (ROA) – співвідношення чистого прибутку до загальної суми активів. Відображає ефективність використання ресурсів підприємства.

– Рентабельність власного капіталу (ROE) – співвідношення чистого прибутку до власного капіталу. Показує, наскільки ефективно використовуються кошти інвесторів або власників.

– Ліквідність. Показує здатність підприємства вчасно виконувати свої короткострокові зобов'язання. Основні коефіцієнти:

– Коефіцієнт поточної ліквідності – співвідношення поточних активів до поточних зобов'язань.

– Коефіцієнт швидкої ліквідності – співвідношення ліквідних активів (грошові кошти та дебіторська заборгованість) до поточних зобов'язань.

– Платоспроможність. Оцінює здатність підприємства виконувати свої

зобов'язання перед кредиторами. Показники:

- Коефіцієнт фінансової незалежності (співвідношення власного капіталу до сукупних активів) чим вищий показник, тим більше підприємство залежить від власного капіталу.

- Коефіцієнт заборгованості (співвідношення загальної заборгованості до власного капіталу) – вказує на залежність підприємства від позикових коштів.

- Оборотноість активів. Визначає, наскільки ефективно підприємство використовує свої активи для генерування доходів:

- Коефіцієнт оборотності активів – співвідношення виручки до середньої вартості активів.

- Оборотноість товарно-матеріальних запасів показує, скільки разів протягом певного періоду запаси підприємства були продані та замінені.

1.2. Аналіз структури капіталу. Оцінюється співвідношення між власним та позиковим капіталом підприємства. Важливо зрозуміти, чи є підприємство надто залежним від зовнішнього фінансування, що може збільшувати фінансові ризики:

- Власний капітал – джерела власних коштів (акціонерний капітал, нерозподілений прибуток).

- Позиковий капітал – короткострокові та довгострокові зобов'язання підприємства.

Важливо підтримувати оптимальну структуру капіталу для зниження фінансового ризику та покращення рентабельності власного капіталу [8].

1.3. Аналіз фінансових ризиків. Оцінюються ризики, пов'язані з управлінням фінансами підприємства, включаючи:

- Кредитний ризик – ризик невиконання зобов'язань контрагентами.

- Ризик неплатоспроможності – ризик втрати платоспроможності через недостатність ліквідних коштів.

- Валютний ризик – ризик зміни валютних курсів, якщо підприємство має зовнішньоекономічні операції.

1.4. Виявлення фінансових проблем. На основі аналізу вищезазначених показників, можна визначити основні проблеми, що впливають на фінансову стійкість:

- Низька рентабельність.
- Високий рівень заборгованості.
- Недостатня ліквідність.
- Погана оборотність активів.

1.5. Оцінка динаміки показників. Важливо не лише провести статичний аналіз показників на поточний момент, а й оцінити їх динаміку в часі. Це допоможе виявити тенденції покращення або погіршення фінансового стану підприємства, що є критично важливим для подальшого формування стратегії.

1.6. Порівняльний аналіз (бенчмаркінг). Порівняння фінансових показників підприємства з показниками конкурентів або середніми по галузі дозволяє оцінити відносну ефективність управління фінансовими ресурсами та виявити можливості для покращення [21].

На основі цього етапу формується базова інформація для подальшого прийняття рішень щодо вибору стратегії фінансової стійкості.

II. Визначення фінансових цілей. Цей етап є ключовим для формування стратегії фінансової стійкості, оскільки саме фінансові цілі визначають напрямок і пріоритети управління фінансами підприємства. Правильно сформульовані цілі дають змогу зосередити зусилля на конкретних показниках, які впливають на стабільність і розвиток підприємства [21].

2.1. Збільшення рентабельності. Рентабельність є одним із найважливіших показників фінансової стійкості, адже відображає ефективність використання ресурсів для отримання прибутку. Підприємство може визначити для себе такі цілі:

- Підвищити рентабельність продажів, що означає збільшення частки прибутку від загального обсягу виручки.
- Підвищити рентабельність активів або власного капіталу, що показує,

наскільки ефективно підприємство використовує свої ресурси для отримання доходів.

Для досягнення цих цілей можуть бути прийняті рішення щодо оптимізації витрат, покращення якості продукції або послуг, а також підвищення ефективності операцій.

2.2. Оптимізація структури капіталу. Структура капіталу включає власний і позиковий капітал, і її оптимізація важлива для підтримки фінансової стійкості [8]. Основні цілі можуть включати:

- Зниження частки позикового капіталу для зменшення залежності від кредиторів і підвищення фінансової автономії підприємства.

- Оптимізація балансу між власним і позиковим капіталом, щоб мінімізувати вартість капіталу та одночасно забезпечити фінансову гнучкість.

- Залучення додаткових інвестицій для розвитку бізнесу без перевантаження борговими зобов'язаннями [35].

2.3. Забезпечення високого рівня ліквідності. Високий рівень ліквідності забезпечує фінансову гнучкість і стійкість. Цілі, пов'язані з ліквідністю, можуть включати:

- Підтримання оптимального рівня грошових коштів або швидкореалізованих активів.

- Підвищення ефективності управління обіговими коштами, щоб уникнути фінансових труднощів і забезпечити своєчасне виконання зобов'язань.

- Забезпечення ефективного обороту дебіторської заборгованості, що дасть змогу вільніше використовувати фінансові ресурси.

2.4. Зниження ризиків неплатоспроможності. Фінансова стійкість передбачає не лише здатність отримувати прибуток, але й мінімізацію ризику виникнення ситуацій, коли підприємство не здатне виконувати свої фінансові зобов'язання. Основні цілі можуть бути такими:

- Забезпечити достатній резерв капіталу на випадок фінансових

труднощів або змін на ринку.

- Зменшити залежність від зовнішніх джерел фінансування, щоб знизити вплив коливань процентних ставок і умов кредитування.

- Створення системи раннього попередження про фінансові проблеми (наприклад, через впровадження фінансових показників і моніторинг їх динаміки).

2.5. Диверсифікація джерел фінансування. Різноманітність джерел фінансування може також бути важливою метою, особливо для великих підприємств. Це дозволяє зменшити ризики, пов'язані з залежністю від одного джерела фінансування [37]. Можливі цілі:

- Залучення додаткових інвестицій від різних категорій інвесторів.
- Використання різних фінансових інструментів, таких як облігації, акції, банківські кредити, лізинг тощо.
- Створення стабільної основи для залучення капіталу на вигідних умовах.

2.6. Підвищення конкурентоспроможності. Фінансові цілі можуть бути також пов'язані з конкурентоспроможністю на ринку [64]. З фінансової точки зору, підвищення конкурентоспроможності може включати:

- Зниження собівартості продукції або послуг за рахунок оптимізації витрат.
- Розробка та впровадження інновацій для підвищення привабливості товарів або послуг.
- Ефективне використання інвестицій для розвитку нових ринків і продуктів.

Усі ці цілі повинні бути конкретними, вимірюваними, досяжними, релевантними та обмеженими в часі (SMART-цілі), щоб підприємство могло не лише поставити стратегічні завдання, але й чітко контролювати процес їх досягнення.

III. Оцінка внутрішніх і зовнішніх факторів. Оцінка цих факторів допомагає визначити ризики та можливості, що можуть вплинути на

фінансову стабільність компанії. Давайте розглянемо детально кожен тип факторів.

Внутрішні фактори. Ці фактори безпосередньо залежать від управління підприємством і внутрішніх процесів, тому їх можна контролювати та змінювати для покращення фінансової стійкості:

1. Ефективність управління. Якість керівництва безпосередньо впливає на фінансову стійкість підприємства. Ефективне управління дозволяє зменшити витрати, підвищити прибутковість і оптимізувати використання ресурсів. Сучасні підходи до управління, такі як використання систем контролінгу, бюджетування і управлінського обліку, допомагають підтримувати контроль за фінансовими потоками [60].

2. Структура активів. Підприємство має збалансувати свої активи між оборотними (короткостроковими) і необоротними (довгостроковими). Надмірні інвестиції в довгострокові активи можуть знизити ліквідність, тоді як недостатній рівень оборотних активів може спричинити проблеми з грошовими потоками. Оптимізація структури активів сприяє підвищенню фінансової стійкості, оскільки підприємство може швидше реагувати на зміни в ринкових умовах.

3. Фінансова політика. Важливим фактором є політика управління заборгованістю та обіговими коштами. Чим більше ефективно компанія управляє своєю заборгованістю, тим меншою є залежність від зовнішніх джерел фінансування. Грамотне управління капіталом допомагає підтримувати належний рівень ліквідності та забезпечити достатні фінансові ресурси для поточних операцій [63].

4. Інноваційна активність. Інновації в продуктах, послугах чи бізнес-процесах можуть допомогти підприємству отримати конкурентні переваги та підвищити рентабельність. Проте інновації часто вимагають значних інвестицій, тому необхідно збалансувати інноваційну діяльність і фінансові ризики, які вона несе.

5. Рівень кваліфікації персоналу. Фахівці з фінансів, маркетингу,

виробництва та управління повинні мати достатні навички та знання, щоб вчасно реагувати на зміни в ринкових умовах і оптимізувати внутрішні процеси. Високий рівень професіоналізму працівників сприяє ефективному використанню ресурсів і покращенню фінансової стійкості підприємства.

Зовнішні фактори. Зовнішні фактори є неконтрольованими, але вони істотно впливають на фінансову стійкість підприємства. Їх оцінка дозволяє підприємству адаптувати свою стратегію до умов зовнішнього середовища:

1. Економічні умови. Загальний економічний стан країни або регіону, в якому працює підприємство, відіграє ключову роль у фінансовій стійкості. Сюди входять показники ВВП, рівень інфляції, безробіття, а також стабільність банківської системи. В умовах економічного зростання підприємству простіше отримувати прибутки та розширювати свою діяльність. Під час економічної кризи важливо мати резерви або доступ до кредитних ресурсів [58].

2. Податкова політика та законодавство. Зміни в податковому законодавстві, зміни ставок податків або введення нових податків можуть суттєво впливати на фінансову стійкість підприємства. Необхідно бути в курсі податкових змін і вміти своєчасно адаптувати свою фінансову політику до нових умов.

3. Кон'юнктура ринку. Ринкові умови, такі як попит на продукцію або послуги підприємства, рівень конкуренції, зміни в цінах на ресурси, є важливими факторами, що впливають на стійкість.

4. Фінансовий ринок. Стан ринку капіталу, доступність кредитів, умови фінансування та процентні ставки є ключовими факторами для підприємства, яке використовує зовнішнє фінансування. Якщо на фінансовому ринку спостерігаються проблеми, такі як високі процентні ставки або відсутність доступу до кредитів, це може ускладнити підприємству фінансування своєї діяльності.

5. Соціальні та демографічні фактори. Зміни у поведінці споживачів, демографічна ситуація, рівень доходів населення також можуть впливати на

попит на товари чи послуги підприємства.

6. Політичні фактори. Стабільність політичної ситуації в країні чи регіоні є важливим фактором для ведення бізнесу. Політичні зміни, конфлікти, введення нових регуляцій або обмежень можуть вплинути на операційну діяльність підприємства [61].

Оцінка внутрішніх і зовнішніх факторів дозволяє підприємству:

- Передбачити можливі ризики та проблеми.
- Вчасно реагувати на зміни в зовнішньому середовищі.
- Створювати фінансову стратегію, що забезпечить довгострокову стійкість.
- Оптимізувати внутрішні процеси для покращення ефективності.

Після оцінки факторів підприємство може перейти до формування стратегічних рішень, що допоможуть зберегти або покращити його фінансову стійкість.

IV. Вибір стратегії фінансової стійкості. Вибір стратегії фінансової стійкості підприємства залежить від багатьох факторів, таких як поточний фінансовий стан, ринкова ситуація, рівень ризиків та внутрішні можливості підприємства. Основними варіантами стратегій є консервативна, агресивна та поміркована. Кожна з них має свої переваги та недоліки, тому вибір стратегії повинен враховувати специфіку підприємства та його цілі [57].

Консервативна стратегія фінансової стійкості спрямована на мінімізацію ризиків і підтримку високого рівня ліквідності. Вона передбачає обережний підхід до фінансування та управління ресурсами. Основні характеристики:

- Фінансування за рахунок власних коштів: підприємство прагне зменшити залежність від зовнішніх кредиторів, використовуючи внутрішні ресурси для інвестицій і розвитку.

- Збереження високого рівня ліквідності: важливо підтримувати достатній обсяг ліквідних активів (готівка, короткострокові фінансові вкладення) для забезпечення платоспроможності та покриття поточних

зобов'язань.

– Низький рівень заборгованості: компанія уникає значних зовнішніх запозичень, зосереджуючи увагу на обмеженому використанні позикового капіталу.

– Обмежене інвестування: інвестиції в нові проекти здійснюються лише тоді, коли ризики є мінімальними або забезпечені надійними джерелами доходу.

Агресивна стратегія фінансової стійкості спрямована на швидке зростання та максимізацію прибутку шляхом активного використання позикового капіталу та інвестування. Основні характеристики:

– Активне використання зовнішнього фінансування: компанія активно залучає кредити та інші позикові кошти для розширення діяльності та збільшення обсягів інвестицій.

– Інвестиції в ризиковані проекти: підприємство готове інвестувати в нові напрямки або інноваційні проекти з вищими ризиками, але й потенційно високою віддачею.

– Оптимізація витрат: компанія прагне зменшити витрати за рахунок ефективного управління активами та зобов'язаннями, що дозволяє максимізувати прибутки.

– Швидке нарощування активів: зосереджено на швидкому зростанні шляхом збільшення оборотного капіталу та активного використання позикових ресурсів.

Поміrkована стратегія є компромісним варіантом між консервативною та агресивною стратегіями. Вона поєднує в собі елементи обох підходів, дозволяючи підприємству зберігати стабільність, але водночас відкривати можливості для зростання. Основні характеристики:

– Баланс між власними та позиковими коштами: підприємство використовує як власні, так і зовнішні ресурси, але обмежує ризики занадто високої залежності від позикового капіталу.

– Зважене інвестування: інвестиції здійснюються в ретельно відібрані

проекти з помірним рівнем ризику.

– Контроль ліквідності та рентабельності: підприємство прагне зберігати достатній рівень ліквідності для забезпечення платоспроможності, водночас не обмежуючи себе в можливостях зростання.

Критерії вибору стратегії. Вибір стратегії фінансової стійкості залежить від наступних факторів [48]:

– Рівень ризикованості ринку – на стабільному ринку доцільно використовувати агресивну стратегію, тоді як на нестабільному – краще вибрати консервативну або помірковану.

– Фінансовий стан підприємства – підприємства зі стабільними фінансовими результатами можуть дозволити собі агресивний підхід, тоді як підприємства з низьким рівнем ліквідності повинні дотримуватися консервативної стратегії.

– Цілі розвитку, якщо метою є швидке зростання та завоювання нових ринків, доцільно вибрати агресивну стратегію. Якщо ж головним пріоритетом є стабільність і мінімізація ризиків, краще обрати консервативний підхід.

Таким чином, вибір стратегії фінансової стійкості є важливим рішенням, яке впливає на подальший розвиток підприємства та його здатність адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі [41].

V. Розробка заходів для забезпечення фінансової стійкості. Для реалізації обраної стратегії розробляється комплекс заходів, які можуть включати:

1. Оптимізація структури активів і пасивів. Цей захід передбачає збалансування активів і пасивів підприємства таким чином, щоб забезпечити максимальну фінансову стійкість. Основні кроки включають:

– Збільшення частки довгострокових активів для забезпечення стабільності інвестиційних проектів.

– Зниження частки малоліквідних активів, що допоможе уникнути проблем із ліквідністю.

– Раціоналізація структури капіталу: оптимальне співвідношення власного та позикового капіталу для зменшення ризиків надмірної заборгованості.

2. Скорочення витрат. Для забезпечення фінансової стійкості важливо контролювати рівень витрат і знижувати їх без шкоди для основних операцій:

– Аналіз структури витрат на виявлення статей, які можна оптимізувати.

– Зниження операційних витрат – впровадження новітніх технологій для автоматизації процесів та підвищення ефективності.

– Планування витрат із метою зменшення непередбачених та зайвих витрат, наприклад, на енергоресурси чи транспорт.

3. Підвищення ефективності управління обіговими коштами. Ефективне управління обіговими коштами допомагає забезпечити ліквідність підприємства:

– Оптимізація оборотності запасів – уникнення надлишкових запасів, але й недопущення дефіциту для підтримки безперебійної діяльності [39].

– Управління дебіторською заборгованістю – розробка політики кредитування клієнтів та контролю за вчасною оплатою рахунків.

– Планування грошових потоків – складання прогнозу надходжень і витрат для забезпечення достатнього рівня готівкових коштів.

4. Фінансове планування і бюджетування. Ефективне фінансове планування дозволяє прогнозувати майбутні потреби в фінансах і контролювати використання ресурсів:

– Складання бюджету – створення бюджету доходів і витрат, що враховує всі основні статті, а також резерви для непередбачених ситуацій.

– Контроль за виконанням бюджету – постійний моніторинг виконання фінансових планів і оперативне реагування на відхилення.

– Планування інвестицій – визначення оптимальних напрямків для капіталовкладень з урахуванням рентабельності та окупності.

5. Диверсифікація джерел фінансування [32]. Щоб зменшити ризики

залежності від одного джерела фінансування, підприємство має використовувати різні варіанти залучення ресурсів:

- Власний капітал – реінвестування прибутку, залучення додаткових акціонерів.

- Зовнішнє фінансування – використання кредитів, облігацій, лізингу чи залучення венчурного капіталу.

- Стратегічні партнерства – залучення інвестицій через партнерські проекти або створення спільних підприємств.

6. Забезпечення фінансових резервів. Для покриття непередбачених витрат і збереження стійкості в умовах криз важливо створити резерви:

- Формування фінансових резервів на випадок раптових витрат або економічних спадів.

- Інвестування в надійні активи для збереження та збільшення резервів.

7. Зниження фінансових ризиків. Одним із ключових елементів забезпечення фінансової стійкості є управління ризиками:

- Хеджування ризиків – використання фінансових інструментів (ф'ючерсів, опціонів) для страхування від зміни курсу валют, відсоткових ставок або цін на сировину [30].

- Страхування активів – забезпечення страхування ключових активів підприємства від можливих збитків.

8. Підвищення ефективності управління капіталом. Раціональне управління капіталом полягає у:

- Зменшенні вартості капіталу – пошук оптимальних умов для залучення фінансування з мінімальними витратами (зниження відсоткових ставок на кредити, вигідні умови випуску облігацій).

- Ефективному використанні активів – максимізація віддачі від використання власного та позикового капіталу.

9. Управління інвестиціями. Інвестиційна діяльність має бути спрямована на підтримку довгострокової стійкості:

- Оцінка інвестиційних проектів на основі рентабельності та термінів

окупності.

- Переорієнтація інвестицій у нові сегменти ринку, що мають потенціал для зростання.

- Інноваційні проекти для підвищення ефективності виробництва або виходу на нові ринки.

Цей набір заходів дозволяє підприємству досягти високого рівня фінансової стійкості та бути готовим до економічних змін.

VI. Моніторинг та коригування стратегії. Після впровадження стратегії фінансової стійкості необхідно постійно відстежувати її ефективність, здійснюючи регулярний контроль фінансових показників та коригуючи стратегію відповідно до змін ринкових умов або внутрішніх факторів. Моніторинг та коригування є ключовими складовими підтримки стратегії фінансової стійкості, оскільки ринкові умови та внутрішні чинники підприємства можуть змінюватися. Без постійного контролю та адаптації стратегії підприємство ризикує втратити фінансову стабільність або не досягти запланованих цілей. Основні аспекти моніторингу та коригування:

1. Регулярний аналіз фінансових показників [26]. Постійний аналіз фінансових показників дозволяє оцінити, наскільки успішно реалізується стратегія. Ключові показники для моніторингу:

- Ліквідність – оцінка здатності підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання. Аналізуються такі показники, як коефіцієнти поточної та швидкої ліквідності.

- Рентабельність визначає ефективність використання ресурсів та прибутковість діяльності. Важливими є показники рентабельності активів (ROA), рентабельності власного капіталу (ROE) та рентабельності продажів.

- Платоспроможність аналіз рівня заборгованості та можливостей підприємства виконувати свої зобов'язання у довгостроковій перспективі.

- Оборотність активів показує, наскільки ефективно підприємство використовує свої ресурси для генерування доходів.

2. Оцінка відповідності стратегії поточним умовам:

– Зовнішні зміни. Важливо регулярно аналізувати вплив зовнішніх факторів, таких як зміни на ринку, економічні кризи, коливання валютних курсів, зміни в податковому та правовому середовищі. Вплив цих факторів може вимагати змін у стратегії фінансової стійкості.

– Внутрішні зміни. Зміни у виробничих процесах, організаційній структурі або впровадження нових технологій також впливають на фінансовий стан. Тому необхідно оцінювати їх вплив на фінансові ресурси і при необхідності вносити корективи в стратегію [28].

3. Порівняння планових і фактичних показників:

– Порівняння планових (бюджетних) показників з фактичними результатами дозволяє виявити відхилення і причини, що їх викликають. Це дає змогу прийняти своєчасні рішення щодо коригування стратегії.

– Також важливо здійснювати аналіз динаміки показників у часі для виявлення трендів і прогнозування майбутніх ризиків.

4. Впровадження коригувальних заходів. У разі виявлення суттєвих відхилень від запланованих результатів, необхідно прийняти такі коригувальні рішення:

– Зміна структури активів і пасивів. Якщо підприємство стикається з проблемами ліквідності або надмірною заборгованістю, може бути необхідно переглянути співвідношення короткострокових і довгострокових зобов'язань, або ж здійснити продаж малоефективних активів [29].

– Оптимізація витрат. За необхідності можна переглянути витрати, скоротити малоефективні витрати або змінити процеси управління витратами.

– Коригування інвестиційних планів. У випадку зміни ринкової кон'юнктури, доцільно переглянути інвестиційні проекти або призупинити їх реалізацію, щоб уникнути зайвих фінансових ризиків.

– Фінансове планування та бюджетування. За потреби оновлюється фінансовий план або бюджет, щоб відповідати новим умовам або фінансовим можливостям підприємства.

5. Прогнозування та управління ризиками. Під час моніторингу важливо враховувати потенційні ризики і їхній вплив на фінансову стійкість:

– Економічні ризики – інфляція, зміна процентних ставок, валютні коливання.

– Операційні ризики – зміни в попиті, збої у виробничих процесах.

– Фінансові ризики – ризики неплатоспроможності, зростання витрат на фінансування.

Для управління ризиками використовуються інструменти страхування, хеджування валютних та процентних ризиків, а також створення резервів.

6. Оцінка ефективності коригувальних заходів. Після впровадження коригувальних дій потрібно оцінити їхню ефективність. Це робиться шляхом повторного аналізу фінансових показників та порівняння з попередніми даними. Якщо коригування не принесло очікуваних результатів, можуть знадобитися додаткові заходи або навіть зміна загальної стратегії [21].

7. Підвищення прозорості та інформування менеджменту. Регулярний моніторинг повинен супроводжуватися належною інформаційною підтримкою для керівництва підприємства. Це забезпечує ефективне прийняття рішень на основі актуальних фінансових даних і аналізу тенденцій.

Таким чином, постійний моніторинг та своєчасне коригування стратегії дозволяють підприємству оперативно реагувати на зміни та забезпечувати стабільний розвиток, зберігаючи при цьому фінансову стійкість [61].

VII. Оцінка результатів. Завершальний етап полягає в оцінці досягнутих результатів на основі змін у фінансових показниках, таких як зростання рентабельності, покращення ліквідності, скорочення заборгованості та забезпечення стабільності фінансового розвитку підприємства. Оцінка результатів – це ключовий етап, який дозволяє визначити ефективність реалізованої стратегії фінансової стійкості і внести необхідні корективи. Цей процес включає кілька важливих етапів:

1. Збір даних і інформації:

– Фінансові звіти – аналіз фінансових звітів, таких як баланс, звіт про прибутки та збитки, звіт про рух грошових коштів.

– Фінансові показники – збір даних про ключові фінансові показники, такі як рентабельність, ліквідність, платоспроможність, обсяг оборотних активів, рівень заборгованості.

2. Аналіз досягнення цілей:

– Порівняння планових і фактичних показників – оцінка того, наскільки фактичні результати відповідають запланованим цілям. Це може включати порівняння бюджетних показників з реальними даними.

– Оцінка виконання стратегічних цілей – перевірка досягнення ключових стратегічних цілей, таких як зростання прибутковості, покращення ліквідності або зменшення фінансових ризиків.

3. Оцінка ефективності фінансових заходів [62]:

– Аналіз впливу заходів – вивчення того, як конкретні заходи вплинули на фінансову стійкість. Це може включати оцінку ефективності заходів з оптимізації витрат, підвищення ефективності управління активами або зміни у структурі капіталу.

– Визначення досягнень і недоліків – виявлення успішних аспектів стратегії та зон для поліпшення.

4. Коригування стратегії:

– Внесення корективів – на основі аналізу результатів розробка коригувальних заходів для поліпшення фінансової стійкості. Це може включати зміни в управлінських практиках, фінансовому плануванні або структурі капіталу.

– Адаптація до змін середовища – врахування змін в економічних умовах, ринкових тенденціях або внутрішніх факторах підприємства, які можуть вимагати коригування стратегії.

5. Документування та комунікація результатів:

– Звітність – підготовка звітів про результати оцінки для керівництва і зацікавлених сторін. Це може включати детальний аналіз досягнень, проблем

та рекомендацій для подальших дій [50].

– Комунікація з персоналом – інформування ключових співробітників про результати та внесені корективи в стратегію, щоб забезпечити узгодженість і підтримку на всіх рівнях організації.

б. Моніторинг та постійне вдосконалення:

– Регулярний моніторинг – забезпечення постійного моніторингу фінансових показників і стратегічних цілей, щоб оперативно реагувати на зміни.

– Процес вдосконалення – впровадження системи постійного вдосконалення на основі отриманих результатів і зворотного зв'язку, щоб підтримувати і підвищувати фінансову стійкість підприємства.

Оцінка результатів дозволяє підприємству не лише перевірити ефективність своїх фінансових стратегій, але і своєчасно реагувати на будь-які відхилення від плану, забезпечуючи таким чином стійкий розвиток і фінансову стабільність.

Таким чином, механізм формування стратегії фінансової стійкості підприємства є динамічним процесом, що передбачає адаптацію до змін як зовнішнього, так і внутрішнього середовища з метою збереження фінансової стабільності та забезпечення конкурентоспроможності на ринку.

Висновки до розділу 1

1. Фінансова стійкість підприємства є ключовим елементом його довгострокової успішної діяльності. Вона відображає здатність компанії підтримувати стабільний баланс між власними і залученими ресурсами, забезпечуючи своєчасне виконання фінансових зобов'язань і стабільний рівень прибутковості. Показники фінансової стійкості, такі як коефіцієнт автономії, рівень платоспроможності та рентабельності, дозволяють оцінити загальну фінансову надійність підприємства. Водночас фінансова стійкість значною мірою залежить від впливу зовнішніх факторів, зокрема

макроекономічних ризиків. Такі ризики, як інфляція, валютні коливання, зміни процентних ставок, фази економічного циклу та політична нестабільність, можуть суттєво послабити фінансову стійкість підприємства. Наприклад, високі темпи інфляції призводять до зростання витрат, що негативно впливає на рентабельність, тоді як підвищення процентних ставок збільшує витрати на обслуговування боргу. Для зниження впливу макроекономічних ризиків підприємствам необхідно впроваджувати стратегії хеджування, диверсифікувати свої доходи та зобов'язання, а також постійно моніторити макроекономічні показники. Уміння адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі та ефективно управляти ризиками стають вирішальними факторами для підтримання фінансової стійкості в умовах нестабільної економіки.

2. Оцінка фінансової стійкості підприємства є важливим елементом фінансового аналізу, що дозволяє виявити здатність компанії підтримувати свою платоспроможність та виконувати фінансові зобов'язання в умовах змінного ринку. Використання різних методів, таких як аналіз фінансових коефіцієнтів, ризиків, рентабельності та капіталізації, дозволяє комплексно оцінити фінансовий стан підприємства. Зокрема, коефіцієнти ліквідності, фінансової незалежності та стабільності надають інформацію про рівень ліквідності та структуру капіталу компанії. Аналіз фінансових ризиків дає змогу зрозуміти ймовірність виникнення проблем із виконанням зобов'язань перед кредиторами, тоді як аналіз рентабельності дозволяє оцінити ефективність використання ресурсів для генерації прибутку. Використання методів аналізу тенденцій і порівняльного аналізу допомагає краще розуміти динаміку розвитку підприємства і порівнювати його позиції із середньогалузевими показниками. Важливим є також прогнозування та сценарний аналіз, які дозволяють оцінити можливі майбутні ризики та фінансові перспективи підприємства. Сукупність цих підходів дає змогу робити висновки щодо рівня фінансової стійкості підприємства і його здатності до подальшого стабільного розвитку в умовах нестабільного

економічного середовища.

3. Формування стратегії фінансової стійкості підприємства є ключовим елементом його довгострокового успіху та конкурентоспроможності. Ефективна стратегія ґрунтується на комплексному аналізі фінансового стану, визначенні чітких фінансових цілей та врахуванні впливу як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. Вибір відповідної стратегії, яка може бути консервативною, агресивною або поміркованою, залежить від конкретних умов функціонування підприємства та його фінансових можливостей. Важливим етапом є розробка заходів для реалізації обраної стратегії, що включає оптимізацію активів і пасивів, підвищення ефективності управління фінансами та контролю за витратами. Постійний моніторинг результатів і своєчасне коригування стратегії дозволяють забезпечити адаптацію до змін ринкової кон'юнктури та уникнути фінансових ризиків. Таким чином, грамотне управління фінансовою стійкістю підприємства забезпечує його стабільність, підвищення рентабельності та стійке зростання в умовах невизначеності зовнішнього середовища.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СФГ «ІВАНКОВО»

2.1. Організаційно-економічна характеристика СФГ «Іванково»

Об'єктом дослідження у даній роботі є сільськогосподарське фермерське господарство «Іванково» (СФГ «Іванково»), яке розташоване у селі Теплівка, Кам'янського району Дніпропетровської області. Господарство працює вже більше 31 року (з 18 січня 1993 р.).

Основним сектором діяльності господарства є рослинництво, а саме вирощування та оптова торгівля зерновими, бобовими, олійними культурами, насінням, кормами для тварин.

Отже, фермерське господарство, що спеціалізується на рослинництві, займається вирощуванням різних культур, таких як зернові, овочеві та технічні рослини. Виробництво сконцентроване на високоякісній продукції, яка відповідає екологічним стандартам. Господарство використовує сучасні агротехнології для покращення врожайності та збереження ґрунтових ресурсів. Також значна увага приділяється ринковим вимогам, що дозволяє господарству успішно реалізовувати свою продукцію.

Зернові та олійні культури є ключовими напрямками у рослинництві, забезпечуючи високий рівень рентабельності фермерського господарства. Зернові культури, такі як пшениця, кукурудза та ячмінь, широко використовуються як для внутрішнього споживання, так і для експорту. Олійні культури, зокрема соняшник, ріпак і соя, є важливими для виробництва олії, кормів і біопалива, що підвищує їхню цінність на ринку. Вирощування цих культур вимагає дотримання сівозміни та впровадження інноваційних технологій для підвищення врожайності, якості продукції.

Господарство знаходиться на території із сприятливими для сільгоспвиробництва природно-кліматичними умовами. Однак через недостатність опадів зрошення є необхідним для отримання високих врожаїв.

Господарством використовується техніка Vaderstad, Claas, John Deere, самохідний обприскувач HARDY. Для отримання якісного посівного матеріалу СФГ «Іванково» співпрацює із Strube, Pioneer, Limagrain, Lembke, а для захисту рослин використовує продукцію DuPont, Avgust, Syngenta, BASF.

Для зберігання продукції господарство утримує складські приміщення площею 3 тис. м². Як допоміжний вид діяльності підприємство також надає послуги вантажним автомобільним транспортом для перевезення сільгосппродукції.

Земля для фермерського господарства є основним ресурсом, який забезпечує виробництво сільськогосподарських культур. Вона відіграє ключову роль у формуванні врожайності, тому важливо підтримувати її родючість через правильні агротехнічні заходи, такі як сівозмінна та органічне удобрення. Ефективне використання землі дозволяє фермерським господарствам досягати стабільних результатів і підвищувати конкурентоспроможність на ринку.

Структура рослинництва для фермерського господарства характеризується співвідношенням площ посівів, а також обсягами валового і товарного виробництва продукції. Тому необхідно проаналізувати динамічні і структурні зрушення обсягів площ посівів для того, щоб охарактеризувати та проаналізувати економічні показники діяльності господарства. Такий аналіз представлено у таблиці 2.1.

Оброблювана площа на кінець 2023 року сягає 900 га. У структурі посівних площ 47% площі відведено під зернові культури, а відповідно 53% – під олійні та технічні.

Загальна посівна площа господарства впродовж 2019-2023 років збільшилася на 14,8 га. При цьому найбільше зросла площа під кукурудзою на 33,3 га, під ріпаком – на 33,1 га та під соняшником – на 28,6. Хоча за темпами зростання найбільш інтенсивно зростали площі ріпаку – вони зросли майже у двічі, або на 95,4%.

Склад і структура посівних земель СФГ «Іванково»

Культури	2019		2020		2021.		2022		2023		Динаміка 2023 р. до 2019 р.	
	га	п.в., %	га	п.в., %	га	п.в.,%	га	п.в.,%	га	п.в., %	+/-, га	%
Пшениця	284,8	32,2	290,0	32,7	286,3	32,0	269,3	29,9	206,2	22,9	-78,6	72,4
Кукурудза	183,8	20,8	165,0	18,6	172,5	19,3	169,5	18,8	217,1	24,1	33,3	118,1
Соняшник	374,0	42,3	374,5	42,2	372,7	41,7	393,7	43,8	402,6	44,7	28,6	107,6
Ріпак	34,7	3,9	49,5	5,6	52,8	5,9	58,6	6,5	67,8	7,5	33,1	195,4
Ін. культури	7,9	0,9	8,3	0,9	9,3	1,0	8,5	0,9	6,3	0,7	-1,6	79,7
Всього	885,2	100,0	887,3	100,0	893,6	100,0	899,6	100,0	900,0	100,0	14,8	101,7

Зазнала суттєвого збільшення і частка площі ріпаку у загальній площі посівів – вона піднеслася з 3,9% до 7,5%. Спостерігається зростання відсоткової частки соняшника – з 42,3% до 44,7% та кукурудзи – з 20,9% до 24,1%. Проте частка зернових на кінець 2023 року поступилася частці олійних і технічних культур порівняно із 2019 роком. Якщо на початок періоду вона складала 52,9%, то на кінець 2023 року вже тільки 47% (рис. 2.1). З агрономічної погляду це може бути не зовсім доречним, проте економічні умови змушують обирати саме таку модель. Поміж іншого відзначається істотне скорочення саме площі під пшеницею – на 78,6 га, або на 27,6%, а за структурою відповідно відбулося падіння з 32,2% у 2019 році до 22,9% у 2023 році.

Обсяги посівної площі мають прямий вплив на обсяг виробництва у рослинництві, оскільки більші площі дозволяють вирощувати більше культур і підвищувати загальну врожайність. Оптимізація посівних площ також сприяє кращому використанню ресурсів (води, добрива, техніки). Водночас збільшення площ посівів потребує ретельного планування та догляду, щоб уникнути зниження якості врожаю та виснаження ґрунтів.

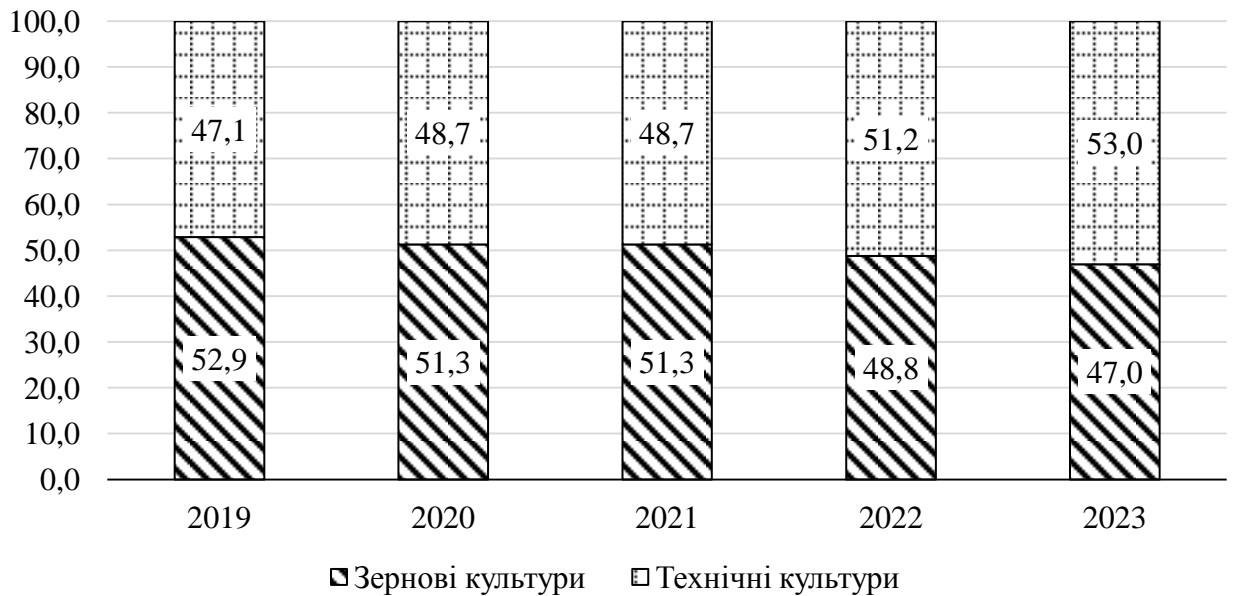


Рис. 2.1. Структурна динаміка площ посівів СФГ «Іванково» за видами агрокультур

Відомо, що існують можливості для збільшення загального виробництва продукції рослинництва за рахунок площ посівів. Крім того, підвищення врожайності сільгоспкультур залишається одним з головних викликів. Водночас важливо нарощувати виробництво культур, що користуються високим попитом на аграрних ринках. Зернові, технічне насіння, олійні культури є основою продуктів рослинництва СФГ «Іванково».

Погляньмо на тенденції і структуру валової продукції господарства за останні 5 років (табл. 2.2).

Дані таблиці 2.2 відзначають, що найбільше зростання відбулося за ріпаком – на 107,8 тонн, або у 2,24 рази, проте ріпак має невелику частку у валовій продукції господарства – лише 5,3% на кінець 2023 року. Найбільшу частку спостерігаємо для кукурудзи, яка на кінець 2023 року становила 41,9% проти 37,5% у 2019 році, але відповідне зростання відмічається і за абсолютним показником – на 215,5 тонн, або на 16,3%. У свою чергу, абсолютний показник і частка соняшника в продукції господарства майже не змінилися за 2019-2023 роки, і мають незначне підвищення обсягу збору врожаю за цією асортиментною позицією лише на 2%.

Обсяги валового збору продукції СФГ «Іванково» та його структура

Культури	2019		2020		2021.		2022		2023		Динаміка 2023 р. до 2019 р.	
	тонн	П.В., %	тонн	П.В., %	тонн	П.В., %	тонн	П.В., %	тонн	П.В., %	+/-, тонн	%
Пшениця	1184,8	33,6	1102,0	38,1	1296,9	35,3	1058,3	33,9	981,5	26,8	-203,3	82,8
Кукурудза	1321,5	37,5	927,3	32,1	1324,4	36,1	1076,0	34,4	1537,1	41,9	215,5	116,3
Соняшник	935,0	26,5	749,0	25,9	894,5	24,4	826,8	26,5	954,2	26,0	19,2	102,0
Ріпак	86,8	2,5	113,9	3,9	153,1	4,2	164,1	5,3	194,6	5,3	107,8	224,3
Всього	3528,0	100,0	2892,2	100,0	3669,0	100,0	3125,2	100,0	3667,3	100,0	139,3	103,9

Протилежну тенденцію падіння мала пшениця, для якої обсяги збору скоротилися на 203,3 тонн, або на 17,2%, що можливо пояснити зниженням площ посівів під цією культурою. Загалом, валовий збір продуктів рослинництва для господарства в 2023 році склав 3667,3 тонн, що більше показника 2019 року на 139,3 тонн, або на 3,9%. Динаміка зміни темпів зростання валової продукції у 2019-2023 роках наведена на рисунку 2.2.

Згідно діаграми 2.2, тільки у 2021 році (передвоєнний рік) можливо спостерігати зростання за всіма асортиментними групами господарства. Такий стан речей можна пояснити також гарною врожайністю у 2021 році за всіма культурами. Найбільше у згаданому році «підстрибнула» кукурудза – на 42,8%, а на другому місці ріпак – на 34,5%. Вже у 2022 році темпи росту показали падіння по всьому асортименту, окрім ріпаку, який продовжував демонструвати зростання. Значною мірою такі зміни мають пояснюватися скороченням врожайності у 2022 році та початком військової агресії. У 2023 році ситуація дещо стабілізувалася і валова продукція зростає за всіма культурами, окрім пшениці. Найбільше зростання також показує кукурудза – збільшення на 42,8%.

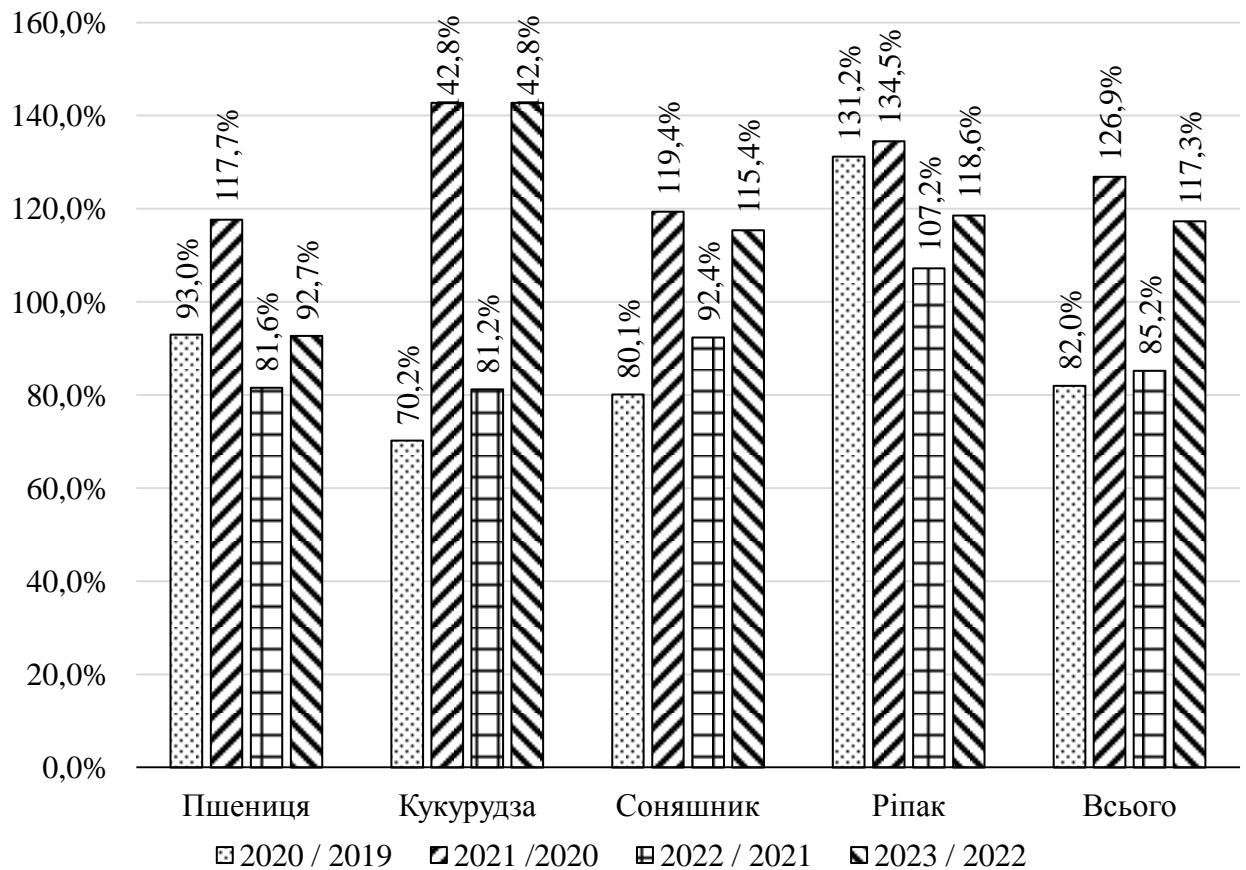


Рис. 2.2. Зміни у темпах росту валового збору продукції СФГ «Іванково»

Отже, вирощування зернових культур для господарства має надважливе значення, оскільки забезпечує стабільний дохід завдяки високому попиту на ці продукти. Зернові культури (пшениця та кукурудза) є основою багатьох галузей сільського господарства, включаючи виробництво тваринних кормів і харчових продуктів. Ефективне вирощування зернових потребує дотримання сівоzmіни, якісної підготовки ґрунту та застосування сучасних агротехнологій для підвищення врожайності. Крім того, зернові культури добре зберігаються, що дозволяє фермерам зберігати продукцію та реалізовувати її у найбільш вигідні періоди.

Проте, господарству економічно вигідніше вирощувати технічні культури (соняшник і ріпак), оскільки вони мають високу ринкову цінність і можуть приносити більший прибуток. Такі культури є сировиною для виробництва олії та біопалива, що забезпечує стабільний попит на ринку.

Технічні культури також можуть бути більш стійкими до коливань цін, оскільки використовуються в різних промислових секторах. Крім того, вирощування технічних культур дозволяє фермерам диверсифікувати свою діяльність та знизити ризики, пов'язані з сезонністю та залежністю від єдиного виду продукції.

Економічна ефективність агрокультур визначається такими показниками: продуктивність, прибутковість, і витрати на виробництво. Продуктивність відображає кількість зібраного врожаю з одиниці площі, що є ключовим фактором у визначенні загального обсягу виробництва. Прибутковість характеризує різницю між доходами від реалізації продукції й витратами на її вирощування, вказуючи на економічну доцільність вирощування певної культури. Витрати на виробництво включають витрати на матеріали, енергію та робочу силу, і їх оптимізація дозволяє підвищити загальну ефективність господарства. Тому доцільно проаналізувати показники діяльності господарства, такі як наведені в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Показники фінансового результату СФГ «Іванково», тис. грн.

Показники	Рік					2023 р. до 2019 р.	
	2019	2020	2021	2022	2023	+/-	%
Дохід від реалізації	15792,2	17237,4	19075,7	20416,3	22798,8	7006,6	144,4
Витрати	13293,8	14581,2	15828,1	17137,4	18759,4	5465,6	141,1
Рівень витрат, %	84,2	84,6	83,0	83,9	82,3	-1,9	97,7
Прибуток	2498,4	2656,2	3247,6	3278,9	4039,4	1541,0	161,7
Рентабельність продаж, %	15,8	15,4	17,0	16,1	17,7	1,9	112,0

З таблиці 2.3 можна констатувати, що впродовж 2019-2023 років СФГ «Іванково» є прибутковим, про що свідчать представлені абсолютні та відносні показники. Загалом сума прибутку збільшилася на 1541 тис. грн., або на 61,7% за весь період. При цьому доходи від реалізації зростають

більшими темпами (+44,4%), аніж витрати (+41,1%). При порівнянні показників прибутковості у 2023 році та у 2019 році бачимо, що спостерігається позитивна динаміка, а зниження показника 2020 року було пов'язано із пандемічними заходами, а 2022 року – з початком військової агресії. Проте гарна врожайність у 2022-2023 роках дозволила господарству отримати прибутки і навіть збільшити у 2023 році рентабельність продаж 1,9%.

Динаміка абсолютних показників доходу, витрат і прибутку відображено на рисунку 2.3.

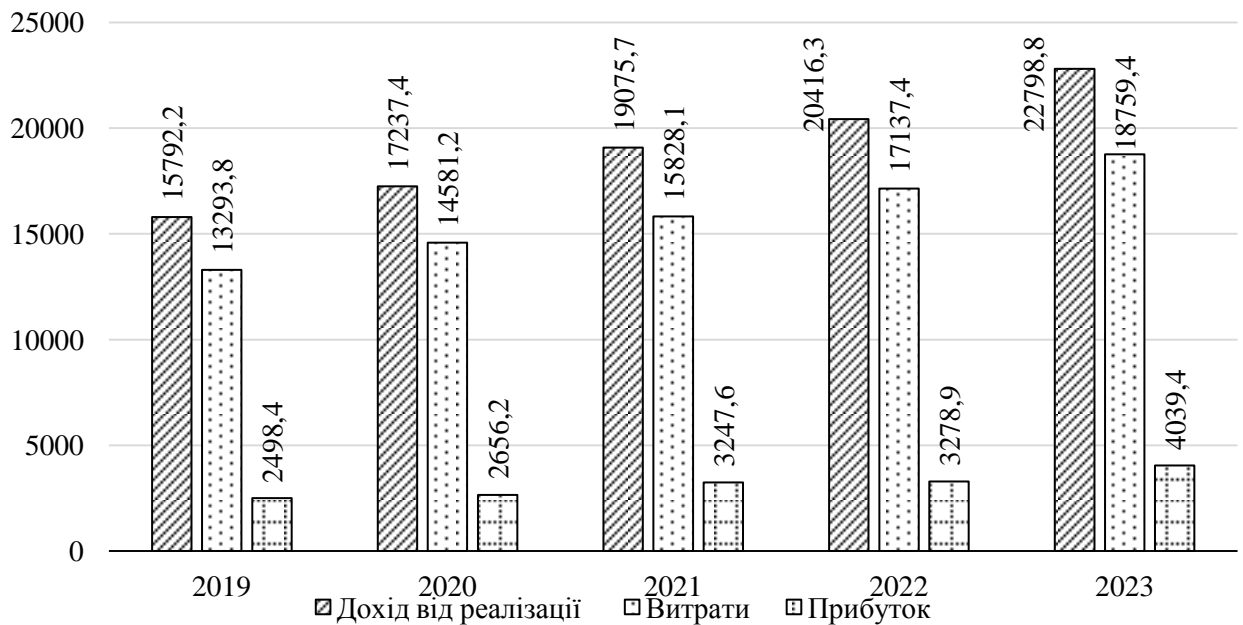


Рис. 2.3. Динаміка доходу, витрат і прибутку СФГ «Іванково», тис. грн.

Отже, вивчення динаміки показників фінансового результату СФГ «Іванково» вказує на те, що доходи, витрати і прибуток фермерського господарства поступово зростають, це свідчить про його стабільний розвиток та ефективність управління. Збільшення доходів говорить про успішне збутове планування та підвищення продуктивності виробництва. Водночас зростання витрат може свідчити про розширення діяльності та інвестиції в покращення технологій або збільшення площ для вирощування культур. Позитивна динаміка прибутку вказує на те, що господарство здатне

ефективно управляти ресурсами, покриваючи витрати та отримуючи стабільний фінансовий результат.

2.2. Аналіз фінансової стійкості та перспективної платоспроможності фермерського господарства

Фінансова стійкість господарства залежить від результативності управління ресурсами, таких як земля, техніка, робоча сила та капітал. Важливу роль відіграють стабільні доходи з продажів продукції та контроль витрат, що дозволяє зберігати рентабельність навіть у періоди нестабільності. Також фінансова стабільність залежить від здатності господарства адаптуватися до ринкових і макроекономічних змін, таких як коливання цін на продукцію, погодні умови та доступ до фінансових інструментів.

Проте фінансова стійкість фермерського господарства також залежить від успішного управління борговими зобов'язаннями й доступу до фінансування, що дозволяє підтримувати операційну діяльність і здійснювати інвестиції. Крім того, важливим є наявність фінансових резервів, які допомагають господарству справлятися з непередбачуваними ризиками, такими як погодні умови або коливання ринкових цін.

Фінансова стійкість господарства – це його спроможність діяти і розвиватися, зберігаючи рівновагу між зобов'язаннями та активами в умовах постійних змін внутрішнього і зовнішнього ландшафту, гарантуючи платоспроможність й інвестиційну привабливість.

Проаналізуємо відносні показники фінансової стійкості СФГ «Іванково» (табл. 2.4). З проведених обчислень можна відзначити, що рівень фінансової незалежності у 2019-2023 роках знаходиться в межах рекомендацій і на кінець 2023 року його зростання порівняно із 2019 роком становило 0,0294. Зростання рівня фінансової незалежності фермерського господарства свідчить про послаблення його залежності від зовнішнього фінансування і підвищення рівня стабільності. Це також вказує на

покращення здатності господарства самофінансуватися.

Таблиця 2.4

Показники фінансової стійкості СФГ «Іванково»

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	Рекомендовано	Динаміка 2023 р. до 2019 р.
Рівень фінансової незалежності	0,6472	0,6651	0,6626	0,6642	0,6766	> 0,5-0,6	0,0294
Рівень фінансової залежності	1,5452	1,5035	1,5092	1,5055	1,4779	< 2	-0,0673
Рівень маневреності власних коштів	0,2634	0,2594	0,2612	0,2744	0,2758	зростання	0,0124
Рівень фінансового ризику	0,5452	0,5035	0,5092	0,5055	0,4779	< 1	-0,0673
Рівень покриття запасів	0,6179	0,5864	0,6104	0,6282	0,6218	> 0,6-0,8	0,0039

Щодо рівня фінансової залежності, то він також знаходиться у рекомендованому полі значень (< 2). Впродовж 2019-2023 років його рівень зменшився на 0,0673, що говорить про скорочення частки зовнішніх запозичень і короткотермінових зобов'язань у структурі капіталу господарства. Це відбувається за рахунок підвищення власного капіталу чи скорочення боргових зобов'язань. Зменшення фінансової залежності підвищує стабільність господарства та його здатність витримувати економічні ризики.

Рівень маневреності капіталу власного показав поступове зростання, що є позитивним показником для господарства. Так, загальна величина зростання впродовж 2019-2023 років становила 0,0124. Незначне скорочення цього показника спостерігалось у 2020-2021 роках, що можливо пояснюється карантинними заходами. Отже, даний коефіцієнт зростає, коли збільшується частка власних коштів, що використовується для фінансування оборотних активів. Це підвищує гнучкість господарства у використанні капіталу для поточної діяльності та швидкого реагування на зміни ринкових умов.

Наступний показник – рівень фінансового ризику – також був у межах рекомендацій (< 1) і показав гарну динаміку скорочення впродовж 2019-2022 років. Загальне скорочення становило на кінець 2023 року 0,0673. Скорочення коефіцієнта фінансового ризику у динаміці свідчить про зменшення залежності фермерського господарства від позикового капіталу. Це означає, що підприємство стає менш уразливим до фінансових труднощів і ризиків, пов'язаних утриманням боргів. Така тенденція також підвищує фінансову стійкість і стабільність господарства в довгостроковій перспективі.

У свою чергу, рівень покриття запасів майже весь період спостереження був у полі рекомендованих значень, за виключенням 2020 року, коли відбулося його недовготривале зниження ($< 0,6$). Проте загалом за період 2019-2023 років він зріс на 0,0039. Якщо рівень покриття запасів фермерського господарства зростає, це вказує на покращення ліквідності підприємства та здатності швидше реалізовувати запаси. Зростання цього коефіцієнта також може свідчити про ефективніше управління запасами, що знижує ризики збитків від їх утримання.

Графік на рисунку 2.4 дозволяє отримати повне уявлення щодо динаміки показників фінансової стійкості СФГ «Іванково».

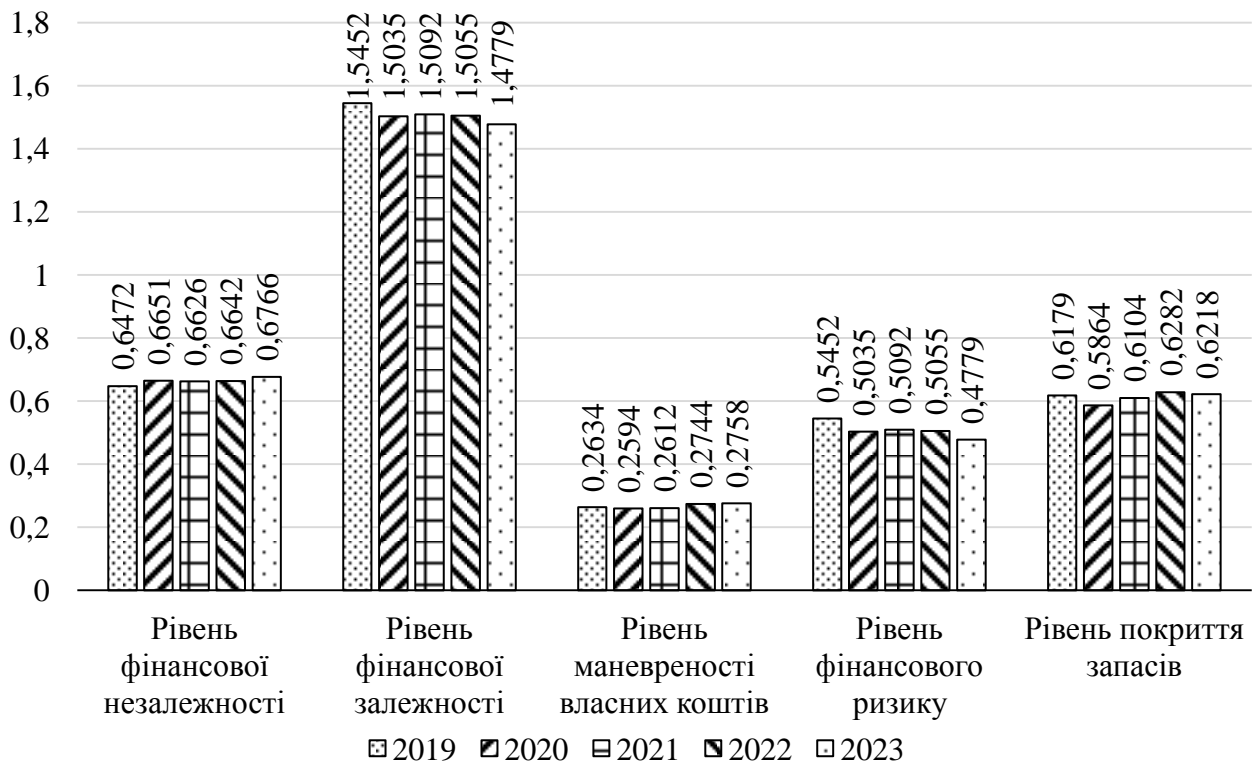


Рис. 2.4. Зміна показників фінансової стійкості СФГ «Іванково»

Абсолютні показники фінансової стійкості відображають рівень забезпечення запасів фінансовими коштами. Відношення окремих запасів до джерел їх фінансування дозволяє оцінити тип фінансової стійкості.

До запасів включаються виробничі запаси, незавершене виробництво, виготовлена продукція, товари та витрати періодів майбутніх, термін погашення яких становить менше 12 місяців. Загальні (нормальні) джерела фінансування запасів (ФЗ) охоплюють робочий капітал і короткострокові банківські кредити. Робочий капітал розпізнається як різниця між оборотними коштами господарства і його короткотерміновими боргами.

Для оцінки існуючих фінансових джерел формування запасів виділяють три головних індикатори:

- 1) існування власних коштів (ВОК) розпізнається як різниця між капіталом власним і активами необоротними;
- 2) існування власних і довготермінових позичених коштів (робочий капітал) (ВДОК) визначається шляхом додавання довготермінових зобов'язань (ДЗ) до попереднього показника;
- 3) існування власних і позичених коштів (ВДБОК) для фінансування

запасів обчислюється як сума попереднього показника та короткотермінових банківських кредитів (КБК).

Розрахунок цих показників представлений у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Розрахунки показників фінансування запасів

Показник	2019	2020	2021	2022	2023
Фінансування оборотних коштів за рахунок власних (ВОК)	7447,9	7547,3	7639,2	7982,9	8032,7
Фінансування оборотних коштів за рахунок власних і довготермінових позикових коштів (ВДОК)	7746,2	7849,8	7935,4	8290,1	8343,2
Фінансування оборотних коштів за рахунок власних, довгострокових позикових коштів і короткотермінових банківських кредитів (ВДБОК)	8531,5	8777,2	8809,7	9119,2	9249,0

Трьом індикаторам існування фінансових джерел формування запасів відповідають три індикатори забезпеченості запасів фінансовими ресурсами (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Показники забезпеченості запасів фінансовими ресурсами

Показник	Розрахунок	2019	2020	2021	2022	2023
Перевищення / дефіцит власних коштів	$F_{\text{вок}} = \text{ВОК} - З$	3789,7	3692,2	3884,9	4007,6	3970,0
Перевищення / дефіцит власних і довготермінових позикових коштів	$F_{\text{вдок}} = \text{ВДОК} - З$	4088,0	3994,7	4181,1	4314,8	4280,5
Перевищення / дефіцит власних, довгострокових позикових коштів і короткотермінових банківських кредитів	$F_{\text{вдбок}} = \text{ВДБОК} - З$	4873,3	4922,1	5055,4	5143,9	5186,3

При оцінці фінансового стану господарства розпізнають 4-ри типи фінансової стійкості. Першим типом визнається абсолютна фінансова стійкість. Трикомпонентний показник за даним типом фінансової стійкості представлений у такому вигляді: $\text{ВОК} > З$, тобто $S = \{1,1,1\}$.

Цей тип фінансової стійкості описується тим фактом, що всі запаси

господарства фінансуються власними коштами. Це означає, що господарство не залежить від кредиторів ззовні, що є досить рідкісним випадком. Також абсолютну фінансову стійкість не можна вважати ідеальною, оскільки це свідчить про невикористання керівництвом господарства зовнішніх ресурсів для можливого розширення основної діяльності.

Другим типом визнається нормальна фінансова стійкість. Трикомпонентний показник за цим типом фінансової стійкості представлений у такому вигляді: $ВОК < 3 < ВДОК$, тобто $S = \{0,1,1\}$.

За такої ситуації господарство застосовує для формування запасів не лише власні кошти, а й довготермінові позичені кошти. Цей підхід до фінансування запасів вважається «нормальним» з погляду фінансового адміністрування. Нормальний тип фінансової стійкості розпізнається як найбільш бажаний для господарства.

Третім типом визнається передкризовий (нестійкий) фінансовий стан. Трикомпонентний показник за цим типом фінансової стійкості представлений у такому вигляді: $ВДОК < 3 < ВДБОК$, тобто $S = \{0,0,1\}$.

Відстежується порушення платоспроможності, проте залишається можливість відновлення рівноваги шляхом збільшення власних коштів, зменшення дебіторської заборгованості та прискорення обороту запасів. Ця фінансова нестійкість розпізнається як нормальна (допустима), якщо обсяги короткотермінових кредитів, отриманих задля фінансування запасів, не перевищують загальної вартості матеріалів, сировини, готової продукції.

Четвертим типом визнається кризове фінансове становище. Трикомпонентний показник за цим типом фінансової стійкості представлений у такому вигляді: $3 > ВДБОК$, тобто $S = \{0,0,0\}$.

Підприємство розпізнається на порозі банкрутства, бо його грошові кошти, короткотермінові цінні папери, дебіторська заборгованість не перебивають навіть зобов'язань перед кредиторами і прострочених позик.

Далі проаналізуємо критерії оцінки фінансової стійкості на базі даних СФГ «Іванково» (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Критерії оцінки фінансової стійкості СФГ «Іванково»

Показник	Тип стійкості				Рік									
	абсолютний	нормальний	нестійкий	кризовий	2019		2020		2021		2022		2023	
Фвок	≥ 0	< 0	< 0	< 0	3789,7	1	3692,2	1	3884,9	1	4007,6	1	3970,0	1
Фвдок	≥ 0	≥ 0	< 0	< 0	4088,0	1	3994,7	1	4181,1	1	4314,8	1	4280,5	1
Фвдбок	≥ 0	≥ 0	≥ 0	< 0	4873,3	1	4922,1	1	5055,4	1	5143,9	1	5186,3	1

Проаналізувавши критерії оцінки фінансової стійкості СФГ «Іванково» за 2019-2023 роки, можливо визнати, що господарство показує абсолютну фінансову стійкість, а така ситуація свідчить про його спроможність виконувати фінансові зобов'язання. Це також дозволяє зробити висновок, що фінансовій рівновазі господарства в довгостроковій перспективі нічого не загрожує.

Якщо фермерське господарство має тип абсолютної фінансової стійкості, то всі його запаси покриваються виключно власними коштами. У такому разі господарство не залежить від зовнішнього фінансування, що мінімізує ризики пов'язані з кредиторами. Однак, абсолютна фінансова стійкість зустрічається рідко, оскільки більшість підприємств використовують позикові кошти для підтримки зростання і розвитку. Незважаючи на це, підприємство з таким типом стійкості має значну фінансову незалежність і високий рівень стабільності.

Важливу роль при аналізі платоспроможності відіграють показники довгострокового фінансового забезпечення, або коефіцієнти довгострокової фінансової безпеки першого та другого ступенів. Ці показники виявляють рівень покриття необоротних активів довготерміновим капіталом і відображають ступінь дотримання фінансової рівноваги підприємства у

поточному і перспективному періоді.

Рівень довгострокової безпеки першого ступеня (D_1):

$$D_1 = \text{Капітал власний} / \text{Активи необоротні} \quad (2.1)$$

Цей показник має бути вище 0,5-0,7.

Рівень довгострокової безпеки другого ступеня (D_2):

$$D_2 = (\text{ВК} + \text{Довготермінові зобов'язання}) / \text{Активи необоротні} \quad (2.2)$$

Цей показник має бути вище 1.

Проаналізуємо ці коефіцієнти для СФГ «Іванково» (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Аналіз показників довгострокової платоспроможності

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	Рекомендовано
Коефіцієнт довгострокової безпеки першого ступеня (D_1)	1,3577	1,3503	1,3536	1,3781	1,3809	> 0,5-0,7
Коефіцієнт довгострокової безпеки другого ступеня (D_2)	1,4120	1,4045	1,4060	1,4311	1,4343	> 1

Проаналізувавши коефіцієнти довгострокової фінансової безпеки першого та другого ступеня, можемо констатувати, що їх значення за 2019-2023 роки поступово зростають. Проте у 2020 році ці коефіцієнти мали незначне короткочасне зниження, яке було подолане вже у 2021 році. Загалом таке зростання є позитивним для фінансової сталості господарства, бо його можна вважати потенційно платоспроможним.

Зростання показників довгострокового фінансового забезпечення вказує на підвищення здатності господарства покривати свої необоротні активи стабільними джерелами фінансування. Це свідчить про зміцнення фінансової рівноваги підприємства як у короткостроковій, так і

довгостроковій перспективі. Така тенденція зменшує ризик неплатоспроможності та забезпечує більшу стійкість у разі макроекономічних потрясінь.

2.3. Дослідження фінансової стійкості СФГ «Іванково» за допомогою моделей встановлення імовірності банкрутства

Встановлення ймовірності банкрутства фермерського господарства проводиться шляхом аналізу фінансових показників, серед яких ліквідність, платоспроможність та рентабельність. Важливим індикатором є коефіцієнт покриття боргових зобов'язань, що виявляє спроможність підприємства вчасно погашати кредити та інші фінансові зобов'язання. Також враховуються макроекономічні чинники, такі як коливання цін на продукцію та зміни в законодавстві, які можуть вплинути на прибутковість господарства. Регулярний моніторинг фінансових ризиків та прогнозування можливих кризових ситуацій дозволяють вчасно вжити заходів для уникнення банкрутства.

Воєнний стан у країні спричиняє нестабільність і швидкі зміни на фінансових ринках. Тому надзвичайно важливо оцінити фінансову стійкість СФГ «Іванково» як у воєнний період, так і до війни, коли підприємство функціонувало у стабільних умовах. Це дозволить проаналізувати, чи було господарство конкурентоспроможним і привабливим для інвесторів протягом періоду дослідження.

Найбільш поширеним методом розв'язання такого завдання є дискримінантні моделі оцінки імовірності банкрутства. Популярність цього підходу пояснюється досить високим рівнем точності прогнозів, що становить 86%. Такий результат забезпечує п'ятифакторна модель Альтмана [9].

П'ятифакторна модель Альтмана виражається рівнянням (2.3);

$$Z = 1,2 \times X_1 + 1,4 \times X_2 + 3,3 \times X_3 + 0,6 \times X_4 + 1,0 \times X_5, \quad (2.3)$$

де X_1 = Власний оборотний капітал / Загальні активи;

X_2 = Прибуток (нерозподілений) / Загальні активи;

X_3 = Прибуток (до сплати відсотків) / Загальні активи;

X_4 = Капітал власний (за ринковою вартістю) / Зобов'язання;

X_5 = Чистий дохід / Загальні активи.

При оцінюванні ймовірності виникнення банкрутства застосовують спеціальну шкалу (табл. 2.9). Завдяки цій шкалі можна ефективніше оцінити стабільність підприємства та розробити стратегії для зменшення ризиків.

Таблиця 2.9

Шкала визначення ймовірності банкрутства за моделлю Е. Альтмана

Ймовірність банкрутства	Значення індикатора
Надвисока	$Z < 1,8$
Висока	$1,81 < Z < 2,70$
Низька	$2,71 < Z < 2,99$
Наднизька	$Z > 3,00$

Надалі порівнюють отримані значення із представленою шкалою та обґрунтовують висновки щодо вірогідності банкрутства досліджуваного господарства.

Застосуємо п'ятифакторну модель Альтмана для визначення вірогідності банкрутства СФГ «Іванково» (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Розрахунок ймовірності банкрутства за моделлю Альтмана

Коефіцієнт	2019	2020	2021	2022	2023
X_1	0,1964	0,1992	0,1988	0,2078	0,2128
X_2	0,1737	0,1873	0,2253	0,2183	0,2722

X_3	0,2171	0,2341	0,2817	0,2728	0,3403
X_4	1,8342	1,9860	1,9638	1,9783	2,0923
X_5	1,3722	1,5190	1,6546	1,6988	1,9204
Z	3,6680	3,9843	4,3164	4,3410	4,9351

Проаналізувавши показники моделі Альтмана у динаміці, слід говорити про наднизьку вірогідність банкрутства СФГ «Іванково» з огляду на значення Z -індикатора (> 3). Крім того, у 2023 році порівняно з 2019 роком рівень цього індикатора покращується, що говорить про сталість фінансового стану господарства.

Такий результат вказує на високу фінансову стабільність та ефективне управління ресурсами. Господарство має достатні резерви для покриття зобов'язань і може успішно функціонувати навіть у несприятливих економічних умовах. Інвестори можуть бути впевнені в його фінансовій стійкості та розглядати його як надійного партнера.

Для оцінки рівня фінансової стійкості пропонується використати наступну матрицю (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Матриця оцінок рівня фінансової стійкості за моделлю Е. Альтмана

Вірогідність банкрутства	Рівень фінансової стійкості
Надвисока	Критичний рівень фінансової стійкості, порушення фінансової рівноваги
Висока	
Низька	Хоча бізнес є прибутковим, проте фінансова стабільність сильно залежить від змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі
Наднизька	Діяльність прибуткова, фінансовий стан стабільний, фінансову рівновагу не порушено

Також розглянемо універсальну дискримінантну модель О. Терещенка, яка визначається рівнянням (2.4):

$$Z = 1,5 \times X_1 + 0,08 \times X_2 + 10 \times X_3 + 5 \times X_4 + 0,3 \times X_5 + 0,1 \times X_6, \quad (2.4)$$

де $X_1 = \text{Дохід від реалізації (чистий)} / \text{Зобов'язання}$;

$X_2 = \text{Загальні активи} / \text{Зобов'язання}$;

$X_3 = \text{Прибуток (чистий)} / \text{Загальні активи}$;

$X_4 = \text{Прибуток (чистий)} / \text{Дохід від реалізації (чистий)}$;

$X_5 = \text{Запаси} / \text{Дохід від реалізації (чистий)}$;

$X_6 = \text{Дохід від реалізації (чистий)} / \text{Необоротні активи}$.

Для інтерпретації встановлених даних потрібно використовувати відповідну шкалу (табл. 2.12). Вона дозволяє класифікувати ризик банкрутства за різними рівнями, що допомагає керівництву приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Таблиця 2.12

Шкала розпізнавання фінансового стану за моделлю О. Терещенка

Граничний розмір індикатора	Фінансовий стан підприємства
$0 < Z < 1$	Присутня загроза банкрутства
$1 < Z < 2$	Порушення фінансової стійкості
$Z > 2$	Відсутня загроза банкрутства

Для розпізнавання рівня фінансової стійкості пропонується матриця оцінок вищезазначених параметрів, яка виглядає наступним чином (табл.2.13).

Таблиця 2.13

Матриця оцінок рівня фінансової стійкості за моделлю О. Терещенка

Стан підприємства	Рівень фінансової стійкості
Присутня загроза банкрутства	Критичний рівень фінансової стійкості, порушення фінансової рівноваги
Порушення фінансової стійкості	Хоча бізнес є прибутковим, проте фінансова стабільність сильно залежить від змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі
Відсутня загроза банкрутства	Діяльність прибуткова, фінансовий стан стабільний, фінансову рівновагу не порушено

Застосуємо модель О. Терещенка для визначення вірогідності

банкрутства СФГ «Іванково» (табл. 2.14).

Таблиця 2.14

Розрахунок імовірності банкрутства за моделлю О. Терещенка

Коефіцієнт	2019	2020	2021	2022	2023
X_1	3,8892	4,5359	4,9038	5,0594	5,9386
X_2	2,8342	2,9860	2,9638	2,9783	3,0923
X_3	0,1737	0,1873	0,2253	0,2183	0,2722
X_4	0,1266	0,1233	0,1362	0,1285	0,1417
X_5	0,2316	0,2236	0,1968	0,1947	0,1782
X_6	2,8787	3,0841	3,3799	3,5245	3,9194
Z	6,5117	7,3132	8,1469	8,2023	9,7355

Після вивчення розрахунків за моделлю О. Терещенка можна відзначити, що результати аналізу підтверджують висновки про вірогідність банкрутства, отримані за моделлю Альтмана. Так, у 2019-2023 роках СФГ «Іванково» не демонструє ризику банкрутства та має високий рівень фінансової стійкості. Проте у теперішніх умовах господарство може зіткнутися із серйозними труднощами, оскільки воєнний стан часто спричиняє непередбачувані макроекономічні коливання та зміни у фінансових потоках. Це може вплинути на платоспроможність фермерського господарства і загальну стійкість. Тому керівництву слід докладати максимум зусиль для зміцнення фінансової стабільності та підготовки до можливих негативних впливів з боку зовнішніх факторів.

Висновки до розділу 2

1. Фінансово-господарська діяльність СФГ «Іванково» є прибутковою, про що свідчать проаналізовані абсолютні та відносні показники. Загалом

сума прибутку збільшилася на 1541 тис. грн., або на 61,7% за весь період. При цьому доходи від реалізації зростають більшими темпами (+44,4%), аніж витрати (+41,1%). При порівнянні показників прибутковості у 2023 році та у 2019 році бачимо, що спостерігається позитивна динаміка. Отже, доходи, витрати і прибуток фермерського господарства поступово зростають, це свідчить про його стабільний розвиток та ефективність управління. Збільшення доходів говорить про успішне збутове планування та підвищення продуктивності виробництва. Водночас зростання витрат може свідчити про розширення діяльності та інвестиції в покращення технологій або збільшення площ для вирощування культур. Позитивна динаміка прибутку вказує на те, що господарство здатне ефективно управляти ресурсами, покриваючи витрати та отримуючи стабільний фінансовий результат.

2. Рівень фінансової незалежності у 2019-2023 роках знаходиться в межах рекомендацій і на кінець 2023 року його зростання порівняно із 2019 роком становило 0,0294. Зростання рівня фінансової незалежності фермерського господарства свідчить про послаблення його залежності від зовнішнього фінансування і підвищення рівня стабільності. Це також вказує на покращення здатності господарства самофінансуватися. Проаналізувавши критерії оцінки фінансової стійкості СФГ «Іванково» за 2019-2023 роки, можливо визнати, що господарство показує абсолютну фінансову стійкість, а це свідчить про його спроможність виконувати фінансові зобов'язання. Слід констатувати, що фінансовій рівновазі господарства в довгостроковій перспективі нічого не загрожує. Аналіз коефіцієнтів довгострокової фінансової безпеки першого та другого ступеня визначив, що їх значення за 2019-2023 роки поступово зростають. Загалом таке зростання є позитивним для фінансової сталості господарства, бо його можна вважати потенційно платоспроможним.

3. Встановлення ймовірності банкрутства фермерського господарства проводиться шляхом аналізу фінансових показників, серед як ліквідність, платоспроможність та рентабельність. Важливим індикатором є коефіцієнт

покриття боргових зобов'язань, що виявляє спроможність підприємства вчасно погашати кредити та інакші фінансові зобов'язання. Найбільш поширеним методом дослідження вірогідності банкрутства є дискримінантні моделі. Після вивчення розрахунків за моделлю О. Терещенка можна відзначити, що результати аналізу підтверджують висновки про вірогідність банкрутства, отримані за моделлю Альтмана. Так, у 2019-2023 роках СФГ «Іванково» не демонструє ризику банкрутства та має високий рівень фінансової стійкості. Такий результат вказує на високу фінансову стабільність та ефективне управління ресурсами. Господарство має достатні резерви для покриття зобов'язань і може успішно функціонувати навіть у несприятливих економічних умовах. Інвестори можуть бути впевнені в його фінансовій стійкості та розглядати його як надійного партнера.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЇ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА З УРАХУВАННЯМ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ

3.1. Алгоритм розробки стратегії фінансової стійкості підприємства

В підґрунті фінансової стратегії підприємства лежить обрання більш ефективних форм і способів фінансування, оптимальна комбінація яких покликана сформуванню передумови для дотримання фінансової стійкості підприємства у довгостроковій перспективі. Вирішення проблеми вдосконалення механізму обґрунтування фінансової стратегії на засадах оцінювання фінансової стійкості підприємств на користь запровадження їх стабільного розвитку має на сьогодні істотне значення. Розробку фінансової стратегії можливо реалізовувати у межах коефіцієнтного підходу; балансового підходу; оптимізаційного підходу на основі використання концепції фінансового важеля.

Проте сучасні показники оцінювання фінансової стійкості при формуванні фінансової стратегії не зовсім є показниками фінансової стійкості, оскільки не засновані на обліку сутнісних ознак філософської категорії стійкість, що є поверненням до рівноваги як результату взаємного погашення зовнішніх і внутрішніх сил [13]. Тому оцінювання фінансової стійкості повинно здійснюватися на основі використання граничних величин, що дозволяють проводити співвідношення компенсуючого впливу сили інтелекту, ресурсів з боку підприємства та впливу факторів ендогенного та екзогенного середовища на досягнення еталонних значень показників фінансового стану при реалізації процесів розвитку (якісних змін) підприємства. Використання граничних величин для оцінювання фінансової стійкості дозволило б підвищити ефективність управління прийнятою

фінансовою стратегією розвитку, що передбачає вибір конкретних форм, способів фінансування та інвестування на підприємстві.

Саме тому потрібно обґрунтувати певний алгоритм (логічно взаємопов'язана послідовність дій), відповідні інструменти та важелі розробки (методичний інструментарій) фінансової стратегії підприємства.

Для вирішення основного завдання першого етапу розробки стратегії – аналізу сучасного стану та тенденцій розвитку підприємств галузі та країни з метою виявлення сприятливих і несприятливих макроекономічних факторів їх стратегічного розвитку, які підлягають обліку при розробці фінансових стратегій. За даними опитування експертів, можна визначити і систематизувати фактори стратегічного розвитку підприємств (табл. 3.1).

Вибір ознак класифікації чинників для їх систематизації визначається метою стратегічного аналізу. Декомпозиція факторів за трьома ознаками:

1) за джерелом впливу (внутрішні та зовнішні чинники) – облік джерела та форми впливу чинника на стійкість розвитку підприємства;

2) за природою виникнення (матеріально-технічне забезпечення, виробництво, збут продукції, фінансування) – не лише облік галузевих особливостей об'єкта дослідження при формуванні стратегії, а й обґрунтування складу найбільш функціональних сфер планування стратегічного розвитку підприємства (це забезпечить на основі використання системного підходу комплексність характеру планування і стійкість стратегічного розвитку підприємства);

3) за типом зв'язку підприємств галузі (вертикальний тип, горизонтальний тип) – обґрунтування кращого типу інтеграції, що забезпечує використання (нівелювання) позитивного (негативного) впливу чинника на стратегічний розвиток підприємств.

Експертна оцінка чинників за рівнем значущості (від 0 до 3 балів) дозволила визначити, що чинники сфери фінансування найбільше впливають на стійкість стратегічного розвитку підприємства агробізнесу. Тому особливе місце у системі підготовки загальної стратегії розвитку агропідприємств

займає розробка їхньої фінансової стратегії. В основі фінансової стратегії лежить обрання найбільш ефективних форм і способів фінансування підприємства, оптимальна комбінація яких покликана сформулювати передумови для досягнення максимальної фінансової стійкості у розвитку підприємств.

Таблиця 3.1

Чинники стратегічного розвитку підприємств аграрної сфери

За джерелом впливу	За природою виникнення	Оцінка значущості
Зовнішні	Матеріально-технічне забезпечення	
	Наявність альтернативних постачальників матеріалів	2
	Вартість матеріальних ресурсів	2
	Виробництво	
	Доступність передових технологій тваринництва і рослинництва	2
	Рівень підготовки спеціалістів	3
	Збут продукції	
	Наявність доступних каналів збуту	3
	Рентабельність продаж	2
	Заходи державного регулювання продовольчих ринків	2
	Фінансування	
	Умови залучення зовнішнього фінансування	3
Рівень розвитку фінансового ринку	2	
Внутрішні	Матеріально-технічне забезпечення	
	Розвиненість технологій нормування	1
	Якість і вартість використовуваних матеріалів	2
	Виробництво	
	Прогресивність виробничих технологій	2
	Витрати на виробництво	2
	Розвиненість виробничого контролю і системи менеджменту якості	2
	Корпоративна культура і кваліфікація персоналу	2
	Збут продукції	
	Конкурентоспроможність продукції	2
	Розвиненість каналів збуту	3
	Рентабельність продукції	2
	Фінансування	
	Форми і способи фінансування	3
Рівень фінансової стійкості підприємства	3	

Систематизація факторів за найістотнішими ознаками виявила потребу розв'язання наступних завдань. По-перше, формування дієвої стратегії фінансування підприємств агробізнесу в інтересах забезпечення їхньої фінансової стійкості неможливе без урахування особливостей форм і способів фінансування агропідприємств. По-друге, необхідність

забезпечення фінансової стійкості агропідприємства для формування та провадження фінансової стратегії потребує розробки та використання спеціального комплексу показників фінансової стійкості підприємства, що враховує її базові ознаки. Вирішення цього завдання вимагає розробки стратегічної карти показників фінансової стійкості агропідприємств і методики їх оцінки. Важливо акцентувати, що категорія фінансової стійкості підприємства розглядатиметься як здатність відновлювати (зберігати) стан збалансованості, пропорційності та ефективності фінансово-економічних процесів функціонування. Виходячи з цього визначення, базовими ознаками фінансової стійкості підприємства є фінансова адаптивність (ФА) та фінансова стабільність (ФС).

Далі розглянемо запропонований алгоритм формування фінансової стратегії агропідприємства (рис. 3.1). Важливими складовими елементами такого алгоритму стали стратегічна карта збалансованих показників фінансової стійкості агропідприємства та оптимізаційна модель вибору ефективного портфеля форм і способів фінансування розвитку підприємства. Склад стратегічної карти фінансової стійкості формують дві групи показників: показники ФА та показники ФС підприємства.

Показники фінансової адаптивності (ФА):

– коефіцієнт забезпеченості короткострокових зобов'язань грошовими потоками ($K_{зкз} \geq 0,4$);

– коефіцієнт ефективності грошових потоків за поточною діяльністю ($K_{егп} > 0$);

– коефіцієнт ліквідності сукупного грошового потоку ($K_{лгп} \geq 1$);

– коефіцієнт оборотності заборгованості дебіторської ($K_{одз} \geq 1$);

– коефіцієнт оборотності заборгованості кредиторської ($K_{окз} \geq 1$).

Показники фінансової стабільності (ФС):

– коефіцієнт окупності інвестицій ($K_o \geq 1$);

0. Дерево стратегічних цілей підприємства



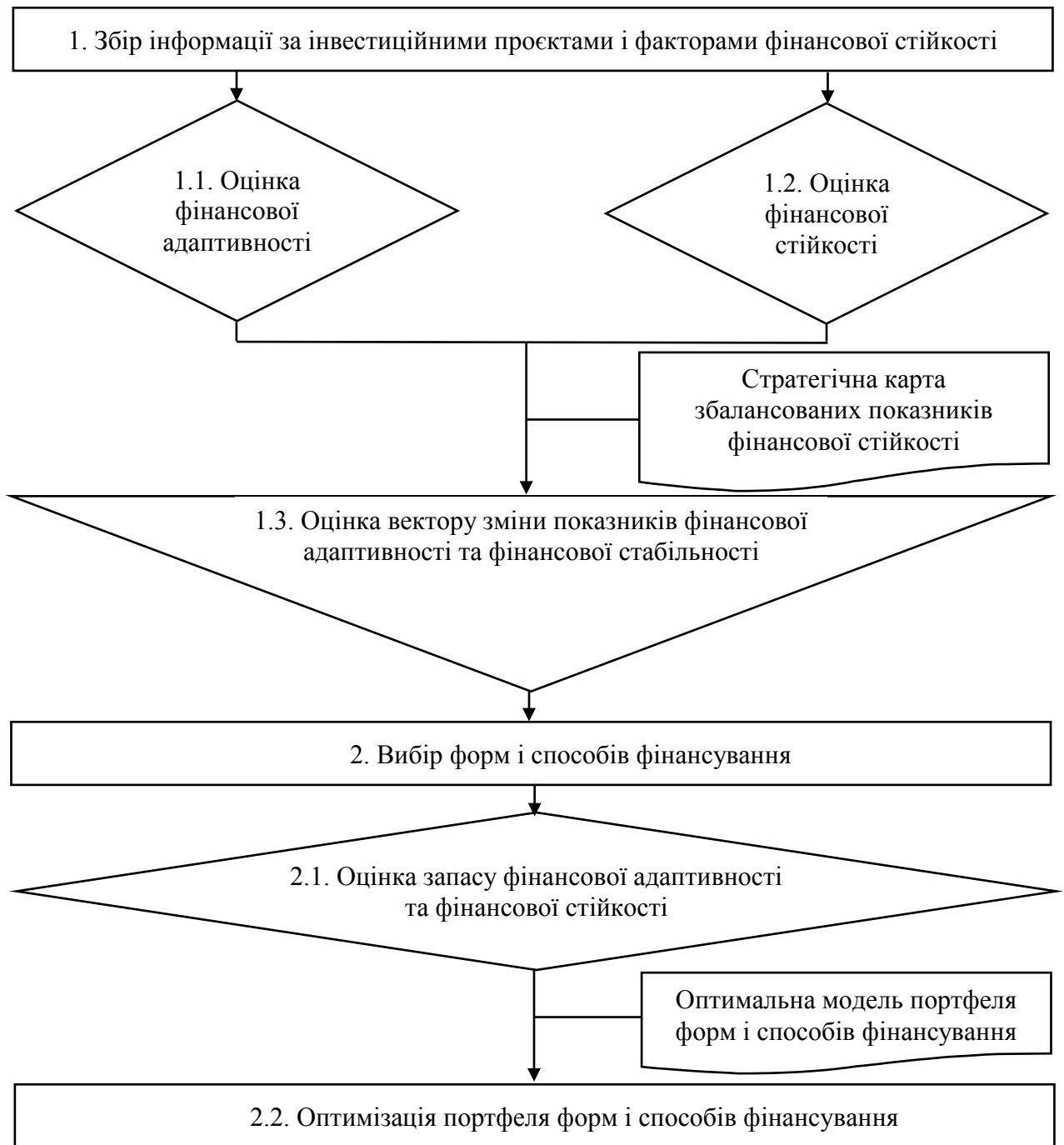


Рис. 3.1. Алгоритм методики формування фінансової стратегії підприємства

- коефіцієнт автономії (K_a) $\geq 0,5$;
- коефіцієнт забезпеченості запасів обіговими коштами власними ($K_{зз}$) $\geq 0,5$;
- коефіцієнт загальної ліквідності ($K_{зл}$) > 2 ;
- коефіцієнт ліквідності абсолютної ($K_{ал}$) $> 0,2$;

– коефіцієнт ліквідності швидкої (Кшл) $> 0,7-1$.

Алгоритм розробки фінансової стратегії передбачає реалізацію наступних етапів.

Етап 1. Збір інформації за інвестиційними проектами та факторів фінансової стійкості підприємства (ФА та ФС). Проводиться збір та оцінка зовнішніх і внутрішніх чинників, що враховуються у розробці фінансової стратегії. До системи факторів входять: умови отримання позикового капіталу, можливості самофінансування, рівень платоспроможності, умови залучення сільськогосподарських субсидій на відшкодування витрат, умови лізингу агротехніки та ін. Проводиться оцінювання фінансового потенціалу підприємства на основі розрахунку показників, що характеризують ФА (етап 1.1.) та ФС (етап 1.2.). Під фінансовою адаптацією підприємства розуміється здатність залучати зовнішні джерела фінансування у розмірах, необхідних для покриття дефіциту коштів при фінансуванні виробництва пріоритетних товарних груп, освоєння нового виробництва.

Під фінансовою стабільністю розпізнається здатність підприємства зберігати безперервність свого функціонування в середовищі, що змінюється, як завгодно довго. Тому для оцінювання фінансової стабільності допустимим є використання показників окупності та платоспроможності.

За результатами оцінки фінансової адаптивності та фінансової стабільності визначаються відхилення фактичних значень показників підприємства від еталонних. Потім встановлюється вектор (напрямок) зміни показників для підвищення (збереження) ФА та ФС на запланований період (етап 1.3.). Для вирішення цього завдання використовується спеціальна система показників фінансової стійкості. Стратегічна карта збалансованих показників фінансової стабільності агропідприємства містить перелік взаємозалежних показників, що характеризують ФА та ФС; методика їхньої оцінки відповідає сутнісним базовим ознакам філософської категорії стійкість: граничний характер фінансово-економічних можливостей адаптації підприємства як системи.

Етап 2. Побудова раціонального портфеля форм і способів фінансування. Вивчається інформація про економічні умови використання допустимих форм і способів фінансування, про альтернативні перспективні асортиментні групи, що плануються до виробництва. З цього пропонується спеціальна оптимальна модель форм і способів фінансування інвестиційного розвитку підприємства.

При побудові оптимального портфеля фінансування інвестиційного розвитку (етап 2.1.) враховуються результати оцінки запасу ФА та ФС (потенціалу самофінансування) підприємства. Це робиться для того, щоб при врахуванні можливостей самофінансування та умов залучення зовнішніх форм фінансування уточнити тип стратегічної фінансової політики (вибір на користь консервативного, помірною чи агресивного типу).

Практичне використання оптимальної моделі портфеля форм фінансування інвестиційного розвитку підприємства враховує галузеві особливості фінансування агропідприємств (державні субсидії, кредитування на пільгових умовах, страхування та ін.) і дозволяє сформулювати ефективний (за критерієм максимізації запасу фінансової стійкості) портфель форм і способів фінансування інвестиційної діяльності для забезпечення їх сталого розвитку. Базою формування портфеля є безліч I допустимих форм і способів фінансування, що використовуються агропідприємством з метою покриття витрат на реалізацію проектів з випуску асортиментних груп J (молоко, птиця, продовольча пшениця тощо).

Формувати оптимальний портфель форм і способів фінансування виробничої діяльності (етап 2.2.) пропонується з використанням методу послідовних наближень (ітерацій) на основі повного перебору допустимих форм і способів фінансування у процесі вирішення задачі лінійного програмування при застосуванні булевих змінних (x):

$$\begin{aligned} \sum_{i=1}^I \sum_{j=1}^J C_{ij} x_i &\rightarrow \min; \\ \sum_{i=1}^I \sum_{j=1}^J ЗБЗ_{ij} &\rightarrow \max; \end{aligned} \quad (3.1)$$

$$\sum_{i=1}^I \Phi A_i \geq N_1;$$

$$\sum_{i=1}^I \Phi C_i \geq N_2.$$

де x_i – булева змінна, що показує, чи планується до освоєння виробництва асортиментна група J (якщо $x_i = 1$, то планується; якщо $x_j = 0$, то не планується);

C_{ij} – витрати на фінансування освоєння випуску i -ї асортиментної групи, пов'язані із залученням та використанням j -ї форми та способу фінансування;

ЗБЗ – запас беззбитковості;

N_1, N_2 – нормативні значення зміни показників ФА та ФС підприємства.

Результатом вирішення завдання формування ефективного портфеля форм і способів фінансування стане їх оптимальний портфель, що дозволяє визначити архітектуру продуктових груп підприємств і є основою вибору корпоративної фінансової стратегії, що забезпечує фінансову стійкість підприємств.

Критеріями оптимального портфеля є: *max* – отримання максимального запасу фінансової стійкості підприємства; *min* – мінімальні витрати на залучення та використання форм і способів фінансування проєктів з випуску асортиментних груп J (молоко, птиця, пшениця продовольча та ін.). Підготовка та використання стратегічної карти збалансованих показників фінансової стабільності при розробці фінансової стратегії підприємства повинні сприяти вирішенню наступних стратегічних завдань:

1) вибір форм і способів фінансування на основі планування показників ФА та ФС підприємства;

2) контроль досягнення еталонних значень показників ФА та ФС для виявлення відхилення фактичних значень показників підприємства від еталонних, пояснення їх причин і своєчасного прийняття рішень щодо їх усунення.

Запропонований алгоритм покликаний створити методичну та

інструментальну основу вибору фінансової стратегії агропідприємства, що забезпечує фінансову стійкість і створення фінансових передумов сталого розвитку підприємства. Подальше завдання дослідження полягає у розробці спеціальних інструментів практичної реалізації алгоритму методики формування фінансової стратегії підприємства, а саме у розробці стратегічної карти збалансованих показників ФС підприємства та оптимальної моделі вибору форм і способів фінансування виробничої діяльності підприємства, що враховує його галузеву специфіку. Використання пропонованих інструментів у практиці стратегічного планування агропідприємств дозволить підвищити стійкість їхнього розвитку на основі визначення оптимальної архітектури продуктових груп і підвищення якості стратегічного фінансового планування та контролю.

3.2. Управління фінансовою стійкістю підприємств на основі діджиталізації бізнес-процесів

Функціонування сучасного підприємства нерозривно пов'язане з цифровізацією. Цифрові системи охоплюють процеси виробництва і стосуються механізмів управління підприємством. Оцифровування широкого спектру бізнес-процесів супроводжується підвищенням якості кінцевого продукту, скороченням величини витрат живої праці, отриманням конкурентоспроможності виробництва.

Стабілізаційний підхід в управлінні фінансовою стійкістю при здійсненні бізнес-процесів набув своєї актуальності в умовах пандемії та військової агресії. Цілепокладання роботи підприємства можна ранжувати наступним чином: третє місце займає наявність економічного зростання, друге місце припадає на виконання принципів фінансової незалежності і на перше місце висувають використання цифрових платформ при реалізації

бізнес-процесів.

Непроста економічна ситуація в країні викликала процеси скорочення кількості підприємств низки сегментів малого і середнього бізнесу, які не змогли відповісти на посилення ролі цифровізації у забезпеченні сталого розвитку бізнес-моделі. У зв'язку з цим потрібне обґрунтування та методика формування вихідних даних, цілей та завдань роботи цифрових платформ, спрямованих на стабілізацію і сталий розвиток підприємств.

Індикатором функціонування підприємств є застосування цифрових платформ у процесі прийняття управлінських рішень, що перешкоджають дестабілізації фінансового стану та отриманню негативних фінансових результатів [56]. Цифрова платформа – технологічна система, спрямована на забезпечення цифрової взаємодії в рамках конкретного і спеціалізованого інформаційного поля [22]. Цифрова платформа – це інтелектуальна бізнес-модель, що забезпечує створення вартості та обміну інформацією між пов'язаними учасниками процесу [47].

Метою створення цифрових платформ виділяють інноваційне забезпечення виконання бізнес-процесів конкретного підприємства з урахуванням його галузевих особливостей і специфіки функціонування з допомогою діджиталізації процесу прийняття рішень [46].

Аналіз існуючих цифрових платформ, запропонованих на інформаційному ринку, дозволив виділити такі системи.

1. ECM (Enterprise Content Management) – система передбачає створення електронного документообігу.
2. Хмарні системи сховища інформації (Cloud Storage).
3. CRM (Customer Relationship Management) – система, яка передбачає управління взаємовідносинами з клієнтами.
4. ERP (Enterprise Resource Planning) – система раціонального споживання ресурсів, управління активами та фінансами.

Окремим напрямком діяльності сучасних підприємств є система взаємодії з постачальниками та підрядниками. В умовах цифрової

трансформації взаємодія переноситься в інтернет-простір, де стираються регіональні та фізичні кордони. Електронна взаємодія має оперативний характер і створює можливість забезпечення прозорості процедури.

Цифрові платформи ERP набули широкого застосування в рамках реалізації сучасних бізнес-моделей. Платформа дозволяє синтезувати інформацію як операційних, так і допоміжних бізнес-процесів. Серед позитивних моментів роботи ERP слід виділити взаємодію окремих елементів облікової, аналітичної, фінансової служб із системою менеджменту підприємства. За підсумками зазначеної взаємодії відбувається отримання оперативної інформації в контексті поставлених завдань.

Найбільшу значущість становлять модулі оперативного обліку, контролю та аналізу витрат підприємства, контролю та виконання розрахунків дебіторами, управління активами та фінансами. Інформація про витрати на виробництво продукції представлена у звітах, де вказується економія чи перевитрата відповідних видів ресурсів. Оскільки ERP платформи здійснюють коннект з програмою для автоматизації бухгалтерського обліку, що застосовується в організації, то інформаційною базою є поточний облік.

При цьому критерієм у вирішенні питань про вибір покупця є факт несплати чи прострочення виконання зобов'язань, що носить не цілком обґрунтований характер, тому що існують інші критерії у виборі покупця (фінансове становище, безперервність діяльності, доставка товару до покупця, його контрагенти, питома вага неоплаченої заборгованості у структурі зобов'язань кредиторів).

У частині управління активами передбачено модуль виявлення неефективних запасів, які беруть участь у процесі виробництва та підлягають продажу, і навіть блокування взаємодії з постачальником цього виду активів.

В якості переваг цифрової платформи прийняття рішення можна виділити оперативність отримання результату і скорочення витрат на утримання системи управління підприємством.

Недоліками в роботі платформи можуть бути неможливість урахування форс-мажорних обставин і недостатність чи неадекватність сформованих вихідних даних.

Певним трендом у системі управління підприємством є формування цифрової платформи, що відповідає цілям та завданням конкретного суб'єкта господарювання, що забезпечує прийняття оперативних рішень виходячи з поточної ситуації та попереднього досвіду опрацювання подібної проблеми. Процес прийняття управлінського рішення системою менеджменту підприємства є виконанням наступних етапів:

1. Позначення проблеми.
2. Формування вихідних даних для діагностики ситуації.
3. Виконання аналітичних процедур з урахуванням представлених масивів інформації.
4. Інтерпретація результатів обробки.
5. Розробка можливих сценаріїв розвитку подій.
6. Вибір оптимального рішення та його реалізація.

Використання цифрової платформи у системі менеджменту підприємства передбачає розробку найчастіших проблем, адаптованих під запити підприємства з можливістю їх уточнення та коригування, та формування вихідних даних, цифрова обробка яких дозволить прийняти оптимальне рішення. Таким чином, виконання аналізу даних, застосування методик обробки даних, інтерпретація розрахованих значень та опрацювання кількох варіантів подальших дій відбуваються «за кадром» результату відповідно до заявлених цілей і завдань, сформульованих системою менеджменту.

У роботі цифрових платформ поняття «База знань» розпізнається як вихідний інформаційний масив, що відповідає за ухвалення достовірного та оперативного рішення [1].

Побудова «Бази знань» для оцифрування процесу управління фінансовою стійкістю підприємства у розрізі бізнес-процесів передбачає

синтез «Бази даних» з урахуванням інформації бухгалтерської звітності, системи менеджменту, даних, що визначають конкурентоспроможність підприємства, накопиченого досвіду вирішення управлінських питань. Фіксація операційних бізнес-процесів виконується допоміжними бізнес-процесами. Отримання інформації та залучення її до процесу управління можливе лише після здійснення контрольних процедур.

Для управління фінансовою стійкістю підприємства необхідно сформувати таку систему вихідної інформації, щоб вона як найточніше відповідала заявленій проблемі. Отже, «Базу знань» для управління фінансовою стійкістю обґрунтовано як систему великого обсягу аналітичних даних, методів, засобів та прийнятих рішень, накопичених підприємством [1].

Поняття «База знань» відокремлено від поняття «База даних». У процесі обробки даних, необхідні для прийняття рішення, «База даних» виступає складовою системи «База знань».

Методичні підходи формування системи «База даних» для управління фінансовою стійкістю мають низку напрямів: класичний підхід, ресурсний, інноваційний та цифровий.

Класичний підхід в оцінці фінансової стійкості, розроблений у ринковій економічній системі, передбачає інтерпретацію індикаторів, розрахованих на основі даних бухгалтерської фінансової звітності.

Даний підхід має певні недоліки, оскільки звітність має ретроспективний характер, індикатори відображатимуть фінансовий стан підприємства, що вже пройшов, на який неможливо вплинути шляхом реалізації відповідного рішення.

Застосування ресурсного підходу передбачає розрахунок показників оцінки ефективності використання ресурсів підприємства. При цьому вихідна інформація має оперативний характер і формується у системі менеджменту підприємства.

Модернізація економіки суттєво вплинула на інструментарій

управління фінансовою стійкістю підприємств. Виходячи зі змісту концепцій модернізації економіки було визначено, що метою діяльності підприємств стає не збільшення фінансових результатів, а забезпечення їхнього сталого функціонування та розвитку.

В умовах інноваційної економіки особливу роль приділяли застосуванню інновацій та розвинених технологій у виробництві, що позначилося на вихідній інформації та аналітичних процедурах для реалізації механізмів управління фінансовою стійкістю підприємств. Окремим інформативним блоком в оцінці фінансової стійкості підприємства стає величина, склад і зміст нематеріальних активів. Також індикатором є наявність інвестиційної діяльності, спрямованої на розширення виробництва. Для забезпечення фінансової стійкості показовою стає ефективність застосування інновацій технологічного та ідейного спектру. Таким чином, зазначені масиви інформації і є «Базою даних» для виконання процесу управління фінансовою стійкістю підприємства.

Для прийняття рішень щодо фінансово-економічного управління організацією використовують дані бухгалтерської (фінансової) звітності. Застосування звітних даних як вихідну інформацію щодо стабілізації фінансового стану підприємства має недоліки, оскільки звітність носить ретроспективний характер, відбиває факти, на які неможливо вплинути [1]. Тому система фінансового менеджменту підприємства має бути спрямована на пошук оперативних даних для прийняття рішень щодо забезпечення фінансової спроможності.

У концепції управління підприємством у цифровій економіці виділено, що критерієм оцінки сталого розвитку підприємства є застосування хмарних технологій, цифрових систем обробки інформації та штучного інтелекту [22].

«База знань» – система масивів інформації, які забезпечують повноту її розкриття, можливість урахування зовнішніх чинників функціонування підприємства, які впливають на результат, використання внутрішньо-організаційної інформації, має ознаки комерційної таємниці підприємства.

Головною відмінністю «Бази даних» від «Бази знань» є використання у процесі прийняття рішення накопиченого досвіду з аналогічних питань і вплив раніше прийнятого рішення на ефективність та результативність діяльності підприємства. Трендом в управлінні фінансовою стійкістю в умовах цифровізації стає створення масивів інформації прогнозного і стратегічного характеру як вихідної ланки у роботі штучного інтелекту (рис. 3.2).

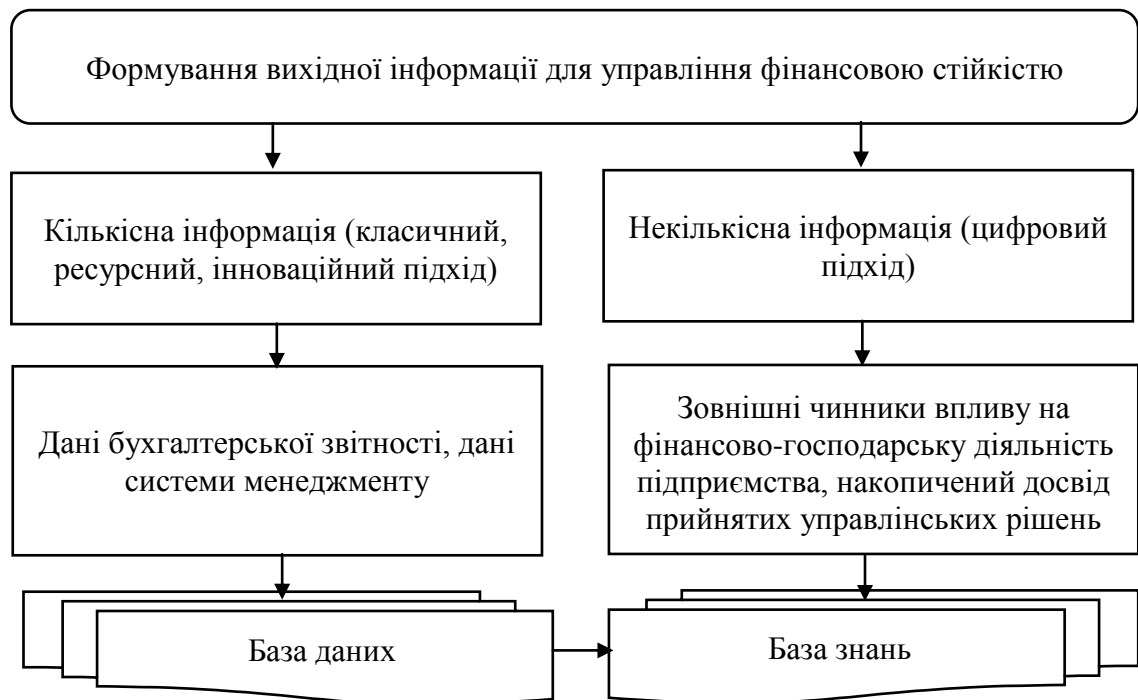


Рис. 3.2. Вихідна інформація для прийняття управлінських рішень щодо забезпечення фінансової стійкості підприємств

Розширення кордонів в отриманні оперативної інформації про виконання бізнес-процесів можливе в умовах їхньої діджиталізації.

Діджиталізація (digitalization) бізнес-процесів підприємств – це сукупність виконання взаємодій у мережі Інтернет, автоматизація виробничих процесів і цифровізація допоміжних бізнес-процесів. Особливістю функціонування сучасного підприємства є забезпечення сталого розвитку. Фінансова стійкість, як частина загальної економічної стійкості

підприємства, виступає важливим об'єктом управління в даний час, якщо розглядати її у взаємозв'язку з бізнес-процесами або в ході виконання однорідних господарських операцій, що визначаються бізнес-процесом.

Механізм управління фінансовою стійкістю підприємства пов'язаний із здійсненням операційних бізнес-процесів, що створюють грошовий потік від основної діяльності. До таких бізнес-процесів відносять: роботу з постачальниками та підрядниками в частині придбання сировини та матеріалів, контроль за витрачанням матеріальних і трудових ресурсів, маркетингові стратегії, що забезпечують реалізацію виробленої продукції, виконаних робіт або наданих послуг, виконання зобов'язань і стягнення заборгованості.

В умовах діджиталізації бізнес-процесів змінюються підходи до роботи з постачальниками на стадії заготівлі товарно-матеріальних цінностей, з покупцями у процесі реалізації продукції та оцінки конкурентоспроможності виробництва.

Діджиталізація дозволяє встановити положення підприємства в інтернет-просторі. З цією метою опрацьовується:

- контент взаємодії з контрагентами;
- можливість деталізації та повного інформування про поточний стан замовлення покупця;
- формування адаптованого механізму продажу продукції під запити конкретного покупця;
- доступність отримання інформації про конкурентні переваги виробленої продукції.

Певними перевагами діджиталізації процесу продажу продукції є скорочення маркетингових витрат, розширення меж пошуку постачальників і покупців, підвищення конкурентоспроможності бізнесу.

У зв'язку з цим необхідно уточнити причини дестабілізації фінансової стійкості, виходячи з яких слід розширювати інформаційну базу для

прийняття оперативних рішень щодо управління фінансовою стійкістю в рамках здійснення бізнес-процесів.

Ситуації, що впливають на фінансову стійкість підприємств під час виконання бізнес-процесів, представлені на рисунку 3.3.

Формування «розумної» платформи, що забезпечує генерацію ситуаційних управлінських рішень, має формуватися на певному змісті вихідної інформації.



Рис. 3.3. Ситуації, що впливають на фінансову стійкість підприємств у ході виконання бізнес-процесів

Для стабілізації фінансової стійкості слід уточнити зміст «Бази знань» з метою прийняття управлінських рішень. Формування «Бази знань» для управління фінансовою стійкістю підприємства представлено у таблиці 3.2.

Формування «Бази знань» для управління фінансовою стійкістю підприємства

Бізнес-процес	Придбання товарно-матеріальних цінностей	Виробництво	Продажі
Завдання виконання	1) забезпечення безперервного виробництва; 2) недопущення ризиків несплати	1) скорочення витрат; 2) виробництво конкурентоспроможної продукції	1) можливість реалізації продукції; 2) підвищення ефективності діяльності
Дані фінансової звітності	1) запаси; 2) кредиторська заборгованість	1) запаси; 2) основні засоби	1) дебіторська заборгованість; 2) запаси; 3) нерозподілений прибуток (непокритий збиток)
Дані системи менеджменту	Контроль виконання розрахунків, формування інформації у центрі розрахунків з кредиторами	Контроль нормування витрачання ресурсів на виробництво	Розробка маркетингової стратегії
Дані стратегічного аналізу	Конкурентні переваги постачальника	Слабкі та сильні сторони готової продукції	Переваги і недоліки обрання покупця
Управлінський досвід	Інформація про результати попередньої взаємодії із даним підприємством	Інформація про конкурентів, що виготовляють аналогічну продукцію	Інформація про результати попередньої взаємодії із даним підприємством

В якості інструмента управління фінансовою стійкістю підприємства виділяють методи стратегічного аналізу для оцінки ризиків та загроз, що впливають на дестабілізацію фінансового стану.

У рамках виконання бізнес-процесів визначено масив інформації: дані фінансової звітності, системи менеджменту, стратегічного аналізу, досвід управління. Для уточнення вихідної інформації можливе застосування сучасних інструментів оцінки. Таким чином, у частині формування собівартості продукції можна конкретизувати величину непрямих витрат, списаних на конкретний об'єкт калькулювання, застосовуючи АВС-аналіз як метод їх розподілу.

Застосовувана амортизаційна політика впливає на балансову вартість основних засобів. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ)

визначають можливість зміни способу нарахування амортизації у процесі експлуатації об'єкта. Так, зміна лінійного методу нарахування амортизації на прискорений відобразить схему отримання доходу від використання об'єкта основних засобів, коли в перші роки експлуатації визначено найбільшу віддачу від використання.

Для забезпечення достовірності даних про розрахунки з дебіторами та кредиторами слід визначати величину реальної вартості заборгованості з урахуванням рівня інфляції. В оцінці величини запасів, що підлягають реалізації, можливе використання механізмів справедливої вартості для визначення майбутніх фінансових результатів.

Функціонування та розвиток сучасного підприємства потребує ефективного управління бізнес-процесами, тобто виконання всіх поставлених перед бізнес-моделлю завдань, що забезпечують її конкурентоспроможні переваги.

На сьогоднішній день цифровізація процесу управління у фінансово-господарській діяльності підприємства є оцифруванням даних, їх обробкою та формуванням вихідної інформації для прийняття рішень, які мають звітний характер.

Про те, підприємства функціонують в умовах зовнішнього середовища під впливом низки закономірних чинників, що визначають їх конкурентоспроможність. Також у самому підприємстві щодня формується певна управлінська інформація.

Таким чином, створення цифрової платформи, що включає проблему, вихідну інформацію, варіанти прийнятих рішень, оцінку ефективності та наслідки виконання або невиконання рішень, спрямована на забезпечення ефективного управління бізнес-процесами для зниження ризиків дестабілізації фінансової стійкості підприємств.

3.3. Прогнозування запасу фінансової стійкості підприємства

Однією з ключових ознак фінансового становища підприємств постає їхня здатність підтримувати стабільність роботи в довготерміновій перспективі. Це пов'язується із фінансовою структурою та рівнем залежності підприємств від зовнішніх контрагентів – інвесторів і кредиторів.

На фінансову стійкість українських підприємств провадять вплив зовнішні та внутрішні чинники. Серед зовнішніх: політична ситуація, макроекономічні умови, фінансова, кредитна та податкова політика держави. Зовнішнє середовище, безумовно, має вплив на діяльність підприємства, однак ключову роль відіграють дії менеджменту, спрямовані на створення успішної системи управління та вчасне оцінювання ризиків, що дозволяє уникати кризових ситуацій.

За таких умов необхідно створити дієві інструменти для прогнозування чинників впливової дії на фінансову стійкість підприємств. Якщо значення ключових коефіцієнтів, які визначають рівень фінансової стійкості, відмінні від оптимальних, важливо вчасно виявляти причини та формувати заходи для швидких дій. Одним із цих інструментів є управлінська діагностика, яка базується на фінансовому аналізі та розробляється менеджментом підприємства для виявлення основних ризиків і оцінювання їхнього впливу на бізнес-процеси.

Ключовим показником здатності підприємства зберігати платоспроможність у довготерміновій перспективі є рівень фінансової стійкості. Він визначається як співвідношення власних коштів і довгострокових боргів до загальних пасивів підприємства.

Цей коефіцієнт з'ясовує, яка частина активів підприємства може фінансуватися постійним капіталом і довгостроковими боргами. Високий рівень фінансової стійкості розпізнає позитивні перспективи розвитку компанії та мінімальний ризик банкрутства. Низький коефіцієнт, навпаки,

вказує на підвищені ризики втрати платоспроможності, особливо якщо доступність короткотермінових зобов'язань буде обмеженою.

Рекомендаційне значення рівня фінансової стійкості встановлене в діапазоні 0,7–0,9. Вищі значення ($\geq 0,9$) є нетиповими для активних підприємств, оскільки короткострокові зобов'язання постійно виникають у процесі діяльності. Значення нижче 0,7 вказує на проблемність фінансової стійкості у довготерміновій перспективі.

З'ясуємо рівень фінансової стійкості, використовуючи дані облікової звітності СФГ «Іванково», що спеціалізується на вирощуванні рослинних культур. У таблиці 3.3 представлені підсумки обчислення рівня фінансової стійкості СФГ «Іванково» за 2019-2023 роки.

Таблиця 3.3

Рівень фінансової стійкості СФГ «Іванково» за 2019-2023 рр.

Показник	2019	2020	2021	2022	2023
Рівень фінансової стійкості	0,6731	0,6918	0,6883	0,6898	0,7028

Як видно, у СФГ «Іванково» впродовж розглянутого періоду рівень фінансової стійкості коливався від 0,6731 до 0,7028, тобто майже 70% активів фінансувалися за рахунок власних і довгострокових позичених джерел. У 2019-2023 роках показник залишався на нижньому рівні норми, що вказує на відсутність ризику нестачі фінансування для ефективної діяльності в найближчому майбутньому. Показник рівня фінансової стійкості враховує не лише власні кошти, але й довгострокові запозичення, відображаючи фінансову стабільність підприємства на термін більше одного року.

На рисунку 3.4 показано динаміку рівня фінансової стійкості СФГ «Іванково».

Наразі серед ключових завдань підприємств постає забезпечення стабільного розвитку та мінімізація впливу негативної економічної ситуації як на їх поточну фінансову діяльність, так і в довгостроковій перспективі.

Для досягнення цієї мети доцільно застосовувати сьогочасні методи формування фінансового плану та прогнозу.

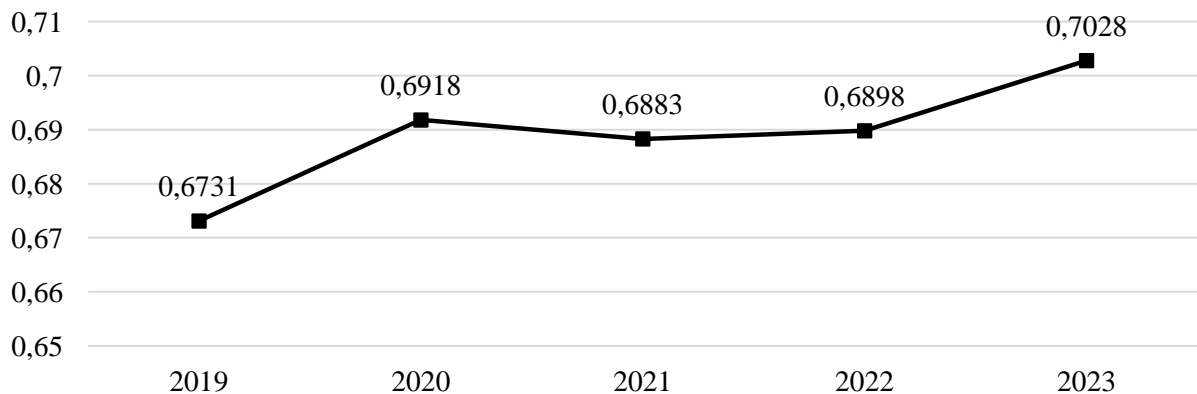


Рис. 3.4. Зміна рівня фінансової стійкості СФГ «Іванково» за 2019-2023 роки

На сьогодні наука значно просунулась у розробці технологій прогнозування. Найбільш відомі методи включають лінійне програмування, лінійну регресію, експоненціальне згладжування тощо. На наш погляд, серед доступних методів визначення середньострокового прогнозу найбільш підходящим визначається метод трендових розрахунків прогнозу.

Головна мета побудови моделей динамічних трендів полягає у створенні прогнозу щодо розвитку досліджуваного процесу на майбутній період. Прогнозування, яке базується на часових рядах економічних показників, належить до одновимірних методів, що використовують екстраполяцію – продовження минулих тенденцій у майбутньому. Такий підхід передбачає, що прогноз показника формується під дією багатьох факторів, які неможливо точно визначити або щодо яких бракує інформації. У цьому випадку зміни показника прив'язуються не до конкретних чинників, а до плину часу, що відображається у формуванні одновимірних часових рядів.

Здійснимо кількісний аналіз прогнозування, використовуючи формалізовані методи, що ґрунтуються на фактичних інформаційних даних

(публічна фінансова звітність СФГ «Іванково» за 2019-2023 роки) методом екстраполяції з аналітичним вирівнюванням тренда (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Визначення параметрів рівняння динамічного ряду для показника фінансової стійкості СФГ «Іванково»

Рік	Рівень фінансової стійкості, y_i	Умовна позначка періодів, t_i	$y_i t_i$	t_i^2	Рівняння ряду динаміки (вирівняне), \hat{y}_t	$y_i - \hat{y}_t$	$(y_i - \hat{y}_t)^2$
2019	0,6731	-2	-1,3462	4	0,6777	-0,00458	0,000020976
2020	0,6918	-1	-0,6918	1	0,6834	0,00838	0,000070224
2021	0,6883	0	0	0	0,6892	-0,00086	0,000000740
2022	0,6898	1	0,6898	1	0,6949	-0,0051	0,000026010
2023	0,7028	2	1,4056	4	0,7006	0,00216	0,000004666
Разом	3,4458	0	0,0574	10	3,4458	0	0,000122616

Згідно з підсумками стовпців 2, 4 і 5, з'ясуємо параметри рівняння ряду динаміки:

$$a_0 = 3,4458 / 5 = 0,68916;$$

$$a_1 = 0,0574 / 10 = 0,00574.$$

На основі розрахованих параметрів формуємо рівняння динамічного ряду, яке відображає рівень фінансової стійкості підприємства:

$$y(t) = 0,68916 + 0,00574 \times t,$$

або середнє значення показника рівня фінансової стійкості СФГ «Іванково» становить 0,68916, а середньорічний приріст – 0,00574.

Розповсюдження встановлених тенденцій за межі динамічного ряду називається екстраполяцією тренду. Це метод статистичного прогнозування, який застосовується за умови незмінності чинників, що впливають на формування тенденції. Таким чином, допускаючи, що умови формування

тренду рівня фінансової стійкості підприємства, залишаться незмінними найближчим часом, розрахуємо прогнозне значення на 2024 рік. Отже, для $t = 3$ встановимо рівень фінансової стійкості СФГ «Іванково» на 2024 рік: $0,68916 + 0,00574 \times 3 = 0,70638$.

Максимальний період прогнозування може дорівнювати кількості років, охоплених аналізом, тобто у нашому випадку 5 років. Для зменшення ризику похибок прогнозування можливо використати сценарний підхід, який полягає у створенні кількох варіантів прогнозів під час екстраполяції тренду. Для практичного застосування цей підхід проявляється у визначенні довірчих інтервалів тренду. Для розрахунку меж коливання прогнозованого значення використовується середньоквадратична похибка прогнозу функції тренду.

На основі даних зі стовпця 8 таблиці 3.4 було обчислено середньоквадратичну похибку лінійного рівняння тренду, яка склала 1,49%. Відповідно, величина довірчого інтервалу дорівнюватиме 0,02434.

Підсумуємо результати прогнозних розрахунків у таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Прогнозні значення рівня фінансової стійкості СФГ «Іванково»

Рік	Прогноз		
	Песимістичний сценарій (мінімальний рівень)	Найімовірніший сценарій	Оптимістичний сценарій (максимальний рівень)
2024	0,68204	0,70638	0,73072
2025	0,68778	0,71212	0,73646
2026	0,69352	0,71786	0,7422
2027	0,69926	0,7236	0,74794
2028	0,70500	0,72934	0,75368

Лінійний тренд показує тенденцію до зростання, а це означає, що рівень фінансової стійкості СФГ «Іванково» зростатиме кожного року. Таким чином, прогноз демонструє, яких результатів можна досягти в майбутньому за умови збереження темпів або прискорення, що спостерігалися раніше. Важливо зазначити, що прогноз відображає можливі варіанти економічного

розвитку, базуючись на припущенні, що ключові чинники і попередні тенденції залишаться незмінними, або що їх можна обґрунтувати та врахувати у розрахунках для прогнозного періоду.

Прогноз фінансової стійкості підприємств служить основою для визначення реалістичних фінансових цілей і завдань, допомагає обрати найкращі управлінські рішення та сприяє розробці майбутньої стратегії. Отже, прогноз фінансової стійкості дозволяє встановити ключові напрямки фінансового планування і сформулювати стратегію розвитку підприємства на основі даних фінансового аналізу й екстраполяції динамічних рядів.

Підсумовуючи, слід зазначити, що прогноз фінансової стійкості є підґрунтям подальшого розвитку підприємств, особливо в умовах економічної нестабільності в Україні, оскільки воно дозволяє мінімізувати втрати та підвищити конкурентоспроможність. Точний прогноз фінансових показників та всебічний аналіз отриманих результатів стають важливим джерелом інформації для керівництва підприємств, допомагаючи визначати стратегію розвитку та коригувати короткострокові плани шляхом адаптації тактичних цілей і завдань.

Висновки до розділу 3

1. Запропонований алгоритм покликаний створити методичну та інструментальну основу вибору фінансової стратегії агропідприємства, що забезпечує фінансову стійкість і створення фінансових передумов сталого розвитку підприємства. Важливими складовими елементами такого алгоритму стали стратегічна карта збалансованих показників фінансової стійкості агропідприємства та оптимізаційна модель вибору ефективного портфеля форм і способів фінансування розвитку підприємства. Склад стратегічної карти фінансової стійкості формують дві групи показників:

показники фінансової адаптивності та показники фінансової стійкості підприємства. Використання пропонованих інструментів у практиці стратегічного планування агропідприємств дозволить підвищити стійкість їхнього розвитку на основі визначення оптимальної архітектури продуктових груп і підвищення якості стратегічного фінансового планування та контролю.

2. Певним трендом у системі управління підприємством є формування цифрової платформи, яка відповідає цілям і завданням конкретного суб'єкта господарювання, що забезпечує прийняття оперативних рішень виходячи з поточної ситуації та попереднього досвіду опрацювання подібної проблеми. Формування «розумної» платформи, що забезпечує генерацію ситуаційних управлінських рішень, формується на певному змісті вихідної інформації. В якості інструмента управління фінансовою стійкістю підприємства виділяють методи стратегічного аналізу для оцінки ризиків та загроз, що впливають на дестабілізацію фінансового стану. Отже, створення цифрової платформи, що включає проблему, вихідну інформацію, варіанти прийнятих рішень, оцінку ефективності та наслідки виконання або невиконання рішень, спрямована на забезпечення ефективного управління бізнес-процесами для зниження ризиків дестабілізації фінансової стійкості підприємств.

3. Управлінська діагностика є інструментом, що базується на фінансовому аналізі та розробляється менеджментом підприємства для виявлення основних ризиків і оцінювання їхнього впливу на бізнес-процеси. Ключовим показником здатності підприємства зберігати платоспроможність у довготерміновій перспективі є рівень фінансової стійкості. Прогноз фінансової стійкості підприємств служить основою для визначення реалістичних фінансових цілей і завдань, допомагає обрати найкращі управлінські рішення та сприяє розробці майбутньої господарської і фінансової стратегії. Отже, прогноз фінансової стійкості дозволяє встановити ключові напрямки фінансового планування і сформуванню стратегію розвитку підприємства на основі даних фінансового аналізу й екстраполяції динамічних рядів.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Дослідження основних підходів до формування стратегії фінансової стійкості підприємств в умовах макроекономічних ризиків надало змогу обґрунтувати наступні результати та висновки:

1. Фінансова стійкість підприємства є ключовим елементом його довгострокової успішної діяльності. Вона відображає здатність компанії підтримувати стабільний баланс між власними і залученими ресурсами, забезпечуючи своєчасне виконання фінансових зобов'язань і стабільний рівень прибутковості. Водночас фінансова стійкість значною мірою залежить від впливу зовнішніх факторів, зокрема макроекономічних ризиків. Такі ризики, як інфляція, валютні коливання, зміни процентних ставок, фази економічного циклу та політична нестабільність, можуть суттєво послабити фінансову стійкість підприємства. Уміння адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі та ефективно управляти ризиками стають вирішальними факторами для підтримання фінансової стійкості в умовах нестабільної економіки.

2. Оцінка фінансової стійкості підприємства є важливим елементом фінансового аналізу, що дозволяє виявити здатність компанії підтримувати свою платоспроможність та виконувати фінансові зобов'язання в умовах змінного ринку. Використання різних методів, таких як аналіз фінансових коефіцієнтів, ризиків, рентабельності та капіталізації, дозволяє комплексно оцінити фінансовий стан підприємства. Важливим є також прогнозування та сценарний аналіз, які дозволяють оцінити можливі майбутні ризики та фінансові перспективи. Сукупність цих підходів дає змогу робити висновки щодо рівня фінансової стійкості підприємства і його здатності до подальшого стабільного розвитку в умовах нестабільного економічного середовища.

3. Формування стратегії фінансової стійкості підприємства є ключовим елементом його довгострокового успіху та конкурентоспроможності.

Ефективна стратегія ґрунтується на комплексному аналізі фінансового стану, визначенні чітких фінансових цілей та врахуванні впливу як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. Вибір відповідної стратегії, яка може бути консервативною, агресивною або поміркованою, залежить від конкретних умов функціонування підприємства та його фінансових можливостей. Постійний моніторинг результатів і своєчасне коригування стратегії дозволяють забезпечити адаптацію до змін ринкової кон'юнктури та уникнути фінансових ризиків. Таким чином, грамотне управління фінансовою стійкістю підприємства забезпечує його стабільність, підвищення рентабельності та стійке зростання в умовах невизначеності зовнішнього середовища.

4. Фінансово-господарська діяльність СФГ «Іванково» є прибутковою, про що свідчать проаналізовані абсолютні та відносні показники. Загалом сума прибутку збільшилася на 1541 тис. грн., або на 61,7% за весь період. При цьому доходи від реалізації зростають більшими темпами (+44,4%), аніж витрати (+41,1%). При порівнянні показників прибутковості у 2023 році та у 2019 році бачимо, що спостерігається позитивна динаміка. Отже, доходи, витрати і прибуток фермерського господарства поступово зростають, це свідчить про його стабільний розвиток та ефективність управління. Збільшення доходів говорить про успішне збутове планування та підвищення продуктивності виробництва. Водночас зростання витрат може свідчити про розширення діяльності та інвестиції в покращення технологій або збільшення площ для вирощування культур. Позитивна динаміка прибутку вказує на те, що господарство здатне ефективно управляти ресурсами, покриваючи витрати та отримуючи стабільний фінансовий результат.

5. Рівень фінансової незалежності у 2019-2023 роках знаходиться в межах рекомендацій і на кінець 2023 року його зростання порівняно із 2019 роком становило 0,0294. Зростання рівня фінансової незалежності фермерського господарства свідчить про послаблення його залежності від зовнішнього фінансування і підвищення рівня стабільності. Це також вказує

на покращення здатності господарства самофінансуватися. Проаналізувавши критерії оцінки фінансової стійкості СФГ «Іванково» за 2019-2023 роки, можливо визнати, що господарство показує абсолютну фінансову стійкість, а це свідчить про його спроможність виконувати фінансові зобов'язання. Слід констатувати, що фінансовій рівновазі господарства в довгостроковій перспективі нічого не загрожує. Аналіз коефіцієнтів довгострокової фінансової безпеки першого та другого ступеня визначив, що їх значення за 2019-2023 роки поступово зростають. Загалом таке зростання є позитивним для фінансової сталості господарства, бо його можна вважати потенційно платоспроможним.

6. Встановлення ймовірності банкрутства фермерського господарства проводиться шляхом аналізу фінансових показників, серед як ліквідність, платоспроможність та рентабельність. Важливим індикатором є коефіцієнт покриття боргових зобов'язань, що виявляє спроможність підприємства вчасно погашати кредити та інакші фінансові зобов'язання. Найбільш поширеним методом дослідження вірогідності банкрутства є дискримінантні моделі. Після вивчення розрахунків за моделлю О. Терещенка можна відзначити, що результати аналізу підтверджують висновки про вірогідність банкрутства, отримані за моделлю Альтмана. Так, у 2019-2023 роках СФГ «Іванково» не демонструє ризику банкрутства та має високий рівень фінансової стійкості. Такий результат вказує на високу фінансову стабільність та ефективне управління ресурсами. Господарство має достатні резерви для покриття зобов'язань і може успішно функціонувати навіть у несприятливих економічних умовах.

7. Запропонований алгоритм покликаний створити методичну та інструментальну основу вибору фінансової стратегії агропідприємства, що забезпечує фінансову стійкість і створення фінансових передумов сталого розвитку підприємства. Важливими складовими елементами такого алгоритму стали стратегічна карта збалансованих показників фінансової стійкості агропідприємства та оптимізаційна модель вибору ефективного

портфеля форм і способів фінансування розвитку підприємства. Склад стратегічної карти фінансової стійкості формують дві групи показників: показники фінансової адаптивності та показники фінансової стійкості підприємства. Використання пропонованих інструментів у практиці стратегічного планування агропідприємств дозволить підвищити стійкість їхнього розвитку на основі визначення оптимальної архітектури продуктових груп і підвищення якості стратегічного фінансового планування та контролю.

8. Певним трендом у системі управління підприємством є формування цифрової платформи, яка відповідає цілям і завданням конкретного суб'єкта господарювання, що забезпечує прийняття оперативних рішень виходячи з поточної ситуації та попереднього досвіду опрацювання подібної проблеми. Формування «розумної» платформи, що забезпечує генерацію ситуаційних управлінських рішень, формується на певному змісті вихідної інформації. В якості інструмента управління фінансовою стійкістю підприємства виділяють методи стратегічного аналізу для оцінки ризиків і загроз, що впливають на дестабілізацію фінансового стану. Отже, створення цифрової платформи, що включає проблему, вихідну інформацію, варіанти прийнятих рішень, оцінку ефективності та наслідки виконання або невиконання рішень, спрямована на забезпечення ефективного управління бізнес-процесами для зниження ризиків дестабілізації фінансової стійкості підприємств.

9. Управлінська діагностика є інструментом, що базується на фінансовому аналізі та розробляється менеджментом підприємства для виявлення основних ризиків і оцінювання їхнього впливу на бізнес-процеси. Ключовим показником здатності підприємства зберігати платоспроможність у довготерміновій перспективі є рівень фінансової стійкості. Прогноз фінансової стійкості служить основою для визначення реалістичних фінансових цілей і завдань, допомагає обрати найкращі управлінські рішення та сприяє розробці майбутньої господарської і фінансової стратегії. Отже, прогноз фінансової стійкості дозволяє встановити ключові напрямки фінансового планування і сформуванню стратегію розвитку підприємства на

основі даних фінансового аналізу й екстраполяції динамічних рядів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ареф'єва О.В., Пілецька С.Т., Лобур Ю.О. Транспарентність забезпечення фінансової стійкості в умовах цифровізації. *Бізнес Інформ*. 2023. № 12. С. 231-239.
2. Бабій О.М., Койнак В.В. Сучасні проблеми та перспективи управління активами підприємств. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-27>
3. Бабко Н.М., Сєвідова І.О. Забезпечення фінансової стійкості підприємств готельно-ресторанного бізнесу. *Ефективна економіка*. 2024. № 3. URL: <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/3299/3335>.
4. Беззубко Б., Ткаченко М. Особливості формування стратегій українських підприємств під час війни. *Галицький економічний вісник*. 2022. Т.78-79. № 5-6. С. 96-102.
5. Бровко Л.І., Водолазська О.А., Ісмайлова С.І. Формування фінансових ресурсів аграрних підприємств України в умовах воєнних дій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 22. С. 118-123. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.22.118>
6. Булкін С.С. Формування стійкості та ефективності сільськогосподарського підприємства. *Агросвіт*. 2019. № 24. С. 112-117.
7. Вівчар О.Й., Кос Т.Ю. Сучасні методи оцінювання фінансової стійкості підприємства. *Молодий вчений*. 2023. № 4. С. 115-119.
8. Водолазська О.А., Голуб Є.О. Джерела формування капіталу сучасних підприємств у контексті забезпечення їх фінансової стійкості. *Інноваційна економіка*. 2023. №4. С. 83-89. URL: <http://inneco.org/index.php/inneco.ua/article/view/1140>
9. Водолазська О.А., Гончарова О.О. Фінансове оздоровлення підприємства як засіб попередження його банкрутства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2018.

Вип. 32. С. 154-157. URL:
<https://ejournal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/435>

10. Гаврилко П.П., Ковач М.Й., Индус К.П. Складання прогнозних фінансових документів у механізмі планування фінансового потенціалу підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2023. № 9. С. 78-83.

11. Гайденко С.М., Соколов Д.В. Факторний аналіз показників фінансової стійкості підприємств будівельного бізнесу. *Ефективна економіка*. 2024. № 1. URL:
<https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/2903>

12. Глущенко О.В., Гребенюк Н.О., Давидов В.О. Управління фінансовою стійкістю підприємств методами проєктного фінансування. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 5. С. 5-10.

13. Головка О.Г. Сучасні проблеми та перспективи управління фінансовою стійкістю підприємства. *Харківський інститут банківської справи*. 2020. №5. С. 23-24.

14. Головчак Г.В., Музиченко А.О., Шиш А.М. Розбудова фінансової стійкості підприємства: важливість стратегічного планування та компетентного аналізу бухгалтерського обліку. *Ефективна економіка*. 2024. № 2. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/3093>

15. Дергалюк Б., Деркач Н. Фінансове планування діяльності малого підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. № 57. DOI:
<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-7>

16. Добровольська О.В., Водолазська О.А., Грицюк С.І. Формування системи стратегічних цілей фінансової діяльності підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 19-20, С. 47-53. DOI:
<https://doi.org/10.32702/2306-6814.2022.19-20.47>

17. Євдокименко В.К., Штерма Т.В., Рошко Н.Б. Облікове, контрольне та аналітичне забезпечення управління діловою активністю суб'єкта господарювання. *Бізнес Інформ*. 2023. №12. С. 254-262.

18. Ємельянов О.Ю., Гаврась Д.Р., Степанків В.З. Потенціал

підвищення фінансової стійкості підприємств: сутність, складники та послідовність оцінювання. *Grail of Science*. 2024. № 36. С. 29-34.

19. Заволока Ю.М., Івко А.В., Сідненко М.В. Фінансова стійкість суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 4. С. 129-134.

20. Квашук О.В., Вапріоте І., Ониськів А.В. Оцінка фінансової стійкості підприємств за допомогою нейронних мереж. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*". Серія: Економіка. 2023. № 30. С. 76-83.

21. Кисіль Я., Кисіль М., Тітенко З. Рентабельність як основний показник ефективності управління активами підприємства. *Молодий вчений*. 2023. № 9 (121). С. 18-21.

22. Кифяк В.І., Олійник О.Б., Журавель А.С. Цифрові моделі управління фінансовими потоками на підприємстві. *Ефективна економіка*. 2024. № 3. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.3.80>.

23. Коваль Н.О., Пвлявоз Т.М. Фінансова діагностика та управління ризиками щодо актуальних перетворень сьогодення. *Modern economics*. 2024. № 44. С. 74-78.

24. Колесніченко А.С., Авраменко Т.О., Стригуль А.А. Економічна сутність категорій «витрати», «доходи» та «фінансові результати» у забезпеченні фінансової стійкості підприємства. *Бізнес Інформ*. 2023. № 11. С. 231-240.

25. Костирко Л.А., Еонев В.В. Фінансове прогнозування в антикризовому управлінні підприємств. *Часопис економічних реформ*. 2024. № 1. С. 29-39.

26. Коцупал О. Фінансове прогнозування в умовах глобальної невизначеності. *Scientia Fructuosa*. 2023. № 1. С. 17-25.

27. Криворучко М.Ю., Постоловка Д.І. Аналіз грошових потоків у системі управління фінансово-господарською діяльністю суб'єктів аграрного бізнесу в умовах дисфункції соціально-економічного розвитку. *Бізнес*

Информ. 2024. № 3. С. 225-234.

28. Кубецька О.М., Остапенко Т.М. Методичний інструментарій аналізу фінансової стійкості підприємства. *Бізнес Інформ.* 2023. № 5. С. 203-208.

29. Левкович О.В., Яковенко О.В. Антикризове фінансове управління підприємством. *Ефективна економіка.* 2024. № 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.2.79>

30. Лойко В.В., Александров Б.В. Підтримка та розвиток малого та середнього бізнесу в Україні в умовах війни. *European scientific journal of Economic and Financial innovation.* 2023. №1(11). С. 228-235.

31. Мажара Г.А., Музалевська А.Д. Моделювання фінансової стійкості підприємства на основі баз даних відкритих джерел за допомогою методів Application Programming Interface і Python. *Економіка України.* 2024. № 5. С. 68-77.

32. Марусяк Н.Л., Харовська А.В. Оцінка фінансової стійкості лісогосподарського підприємства. *Інвестиції: практика та досвід.* 2023. № 3. С. 72-79.

33. Митченко О.О., Куць О.І. Проблеми фінансової стійкості виробників продовольчих товарів. *Продовольчі ресурси.* 2023. Т. 11, № 20. С. 230-236.

34. Михалків А.А., Бузелюк В.В. Фінансова стійкість підприємства з позиції системного підходу. *Grail of Science.* 2023. № 33. С. 66-71.

35. Мороз Н.В., Блага О.В. Фінансова стійкість промислових підприємств України. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Економіка.* 2023. № 28. С. 96-101.

36. Науменко М.О. Технологія комплексної стандартизації в управлінні фінансами в процесі оптимізації логістичних ланцюжків при здійсненні закупівель. *Ефективна економіка.* 2024. № 3. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.3.4>.

37. Нечипоренко А.В. Особливості фінансового прогнозування на

підприємстві в контексті сучасних трансформацій. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2024. №1 (13). DOI: <http://doi.org/10.32750/2024-0122>

38. Олександренко І.В. Управління фінансовою діяльністю сільськогосподарських підприємств в Україні. *Бізнес Інформ*. 2024. № 2. С. 194-201.

39. Островська О.А., Юркевич О.М., Кириленко А.О., Руда В.Г. Фінансово-інвестиційний аналіз у прийнятті управлінських рішень за умов економічної нестабільності. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2024. № 3. С. 17-26.

40. Панченко В.А. Базисні засади стратегічного менеджменту у сфері забезпечення фінансової безпеки суб'єктів аграрного бізнесу. *Академічні візії*. 2023. №18. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7737259>

41. Партин Г.О., Омелян Х.А. Основні завдання, об'єкти та сучасні особливості фінансового контролінгу в системі управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2024. № 3. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.3.84>.

42. Попрозман О.І., Опанасенко О.М. Управління фінансовими ресурсами для оптимізації витрат підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2024. № 1. С. 79-87.

43. Прокопенко Н.С., Виклюк М.І., Чигринець С.В. Обґрунтування основних форм фінансового забезпечення відтворювальних процесів у сільському господарстві України. *Інфраструктура ринку*. 2023. Вип. 71. С. 88-92.

44. Рак Р.В., Раснок А.А. Управління фінансовою стійкістю комерційного підприємства в умовах воєнного стану. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. 2023. № 9. С. 24-31.

45. Сахненко О.І. Управління фінансовою діяльністю організації. *Ефективна економіка*. 2024. № 3. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.3.86>

46. Семенченко Т.О., Морозова Н.Л., Семенченко П.О. Управління лояльністю споживачів в контексті диджиталізації як засіб підвищення фінансової стійкості компанії. *Проблеми економіки*. 2024. № 1. С. 90-95.

47. Танклевська Н.С., Мірошніченко В.О. Фінансова стійкість підприємств в умовах цифрової економіки. *Бізнес Інформ*. 2024. № 3. С. 249-255.

48. Тарнавська В.В., Мажара Г.А. Моделювання економічної безпеки підприємства «Нова пошта» для оцінки фінансової стійкості в умовах глобальних викликів та кризових ситуацій. *Вісник економічної науки України*. 2023. № 2. С. 77-81.

49. Тітенко З.М., Капля О.Л. Теоретичні основи механізму управління фінансовою стійкістю підприємства. *Ефективна економіка*. 2024. № 2. URL: <https://www.nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/3127/3163>.

50. Фінанси підприємств України під час війни та завдання їх повоєнного відновлення : наукова доповідь / за ред. д.е.н. В.В. Зимовця ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». Київ, 2023. 54 с. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/8/Finansy-pidpriemstv-Ukrainy-pidchas-vijny.pdf>

51. Фурса В.А., Коробцова Д.В., Толкачова Г.В. Оптимізація стратегій управління фінансами підприємства. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*. 2023. № 1-2. С. 54-58.

52. Халатур С.М., Масюк Ю.В., Світлик І.М. Вплив макроекономічних ризиків на процедуру критеріального формування фінансової стійкості підприємства. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. 2024. Вип. 4 (77). С. 9-13.

53. Чигринець С.В. Концепція фінансового забезпечення стійкого розвитку сільськогосподарських підприємств у контексті Плану відновлення України «Нова аграрна політика». *Наукові праці НДФІ*. 2023. Вип. 1. С. 71-88.

54. Шиш А.М. Роль бухгалтерського обліку у фінансовій стійкості

підприємства: стратегічне планування та аналіз фінансових показників. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2023. Вип. 1. URL: <https://econp.com.ua/index.php/journal/article/view/6/5>

55. Шиян Н.І. Оцінювання показників ділової активності сільськогосподарських підприємств в умовах воєнного стану. *Економіка та управління АПК*. 2023. № 2. С. 86-95.

56. Шкодін І.В. Концепція стійких цифрових фінансів: інтеграція стійкого фінансування з цифровими інноваціями. *Бізнес Інформ*. 2024. № 2. С. 237-243.

57. Шкодін І.В., Зеленько О.О. Стійкі фінанси як фактор трансформації фінансових відносин. *Бізнес Інформ*. 2023. № 2. С. 204-209.

58. Шушкова Ю.В., Фацієвич Р.Я. Фінансова стійкість суб'єктів малого підприємництва: особливості та засади збереження в умовах кризи. *Бізнес Інформ*. 2023. № 12. С. 317-323.

59. Юдіна С.В., Галаганов В.О., Стребіж М.О. Методичний підхід до управління фінансовою стійкістю підприємства. *Економічний простір*. 2023. № 187. С. 178-183.

60. Ярмак О.В., Меженський М.Ю. Прогнозування фінансової стійкості підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 48. С. 262-266.

61. Velychko O., Velychko L., Khalatur S., Roubík H. (2020) A guarantor in the quality management system of educational programs: a case of Ukrainian universities. *Problems and Perspectives in Management*, vol.18(4), pp.153-166. DOI: [https://doi.org/10.21511/ppm.18\(4\).2020.14](https://doi.org/10.21511/ppm.18(4).2020.14)

62. Khalatur S., Kravchenko M., Oleksiuk V., Brovko L., Karamushka O. (2023). Methodological bases of innovation model formation of the agricultural sector of the national economy. *E3S Web of Conferences*, 452/01007. DOI: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202345201007>

63. Khalatur, S., Hrabchuk, O., Vodolazska, O., Babenko-Levada, V., Pavlenko, O. (2024). Financing the development of agricultural production in european countries: comparative analysis and experience for Ukraine. *Financial*

and Credit Activity Problems of Theory and Practice, 2(55), 199-212. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.55.2024.4347>

64. Khalatur S., Kravchenko M., Masliaieva O., Ilchenko O., Shramko I. (2024). Influence parameters identification of resource potential components on food security. *E3S Web of Conferences*, 538/03001. DOI: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202453803001>